

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Samverkan för kollektivt lärande

Ett aktionsforskningsprojekt med fokus på elevhälsa

Christina Schedvin

Uppsats:	15 hp
Program och/eller kurs:	Specialpedagogiska programmet
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt 2011
Handledare:	Inger Berndtsson
Examinator:	Yvonne Karlsson
Rapport nr:	VT11-IPS-02 SPP600

Abstract

Program och/eller kurs: Specialpedagogiska programmet
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: Vt 2011
Handledare: Inger Berndtsson
Examinator: Yvonne Karlsson
Rapport nr: VT11-IPS-02 SPP600
Nyckelord: Samverkan, elevhälsa, elevhälsoarbete, lärandemiljö

Syfte:

Syftet med studien är att, inom ramen för ett aktionsforskningsprojekt, studera om och hur samverkan mellan skolans elevhälsoteam och den pedagogiska personalen påverkar synen på elevhälsoarbete. Syftet är också att studera om och hur en eventuell förändring av synen får konsekvenser för hur elevhälsoarbetet på skolan utformas.

Teoretiska ramar:

En av studiens utgångspunkter är reflektion, i betydelsen reflektera över sin egen syn på elevhälsoarbete och vilka konsekvenser denna syn får på förhållningssätt och agerande i den egna verksamheten. Då människan genom reflektion upptäcker och förstår sitt eget förhållningssätt i olika situationer kan reflektionen leda till förändring. Enligt det sociokulturella perspektivet sker lärande genom att människan interagerar med sin omgivning och ständigt tar till sig kunskaper från densamma. I samspel med andra utvecklar människan kunskaper och färdigheter som hon sedan gör till en del av sitt eget tänkande och handlande. Aktionsforskningens främsta kännetecken är att det är den egna praktiken som utforskas. Utgångspunkten för forskningen ligger i den egna vardagen och verksamheten och syftar till att betrakta densamma för att få möjlighet att reflektera runt de handlingar som sker i vardagen och som oftast tas för givna.

Metod:

Studien är genomförd inom ramen för ett aktionsforskningsprojekt baserat på samtal mellan pedagoger och personal från elevhälsan med fokus på elevhälsoarbete. Det empiriska materialet består i huvudsak av inspelningar från samtalen, men även från enkäter genomförda i studiens inlednings- och avslutningsskeden. Dessutom består empirin av dagboksanteckningar från samtal och iakttagelser mellan och efter studiens genomförande.

Resultat:

Studiens resultat visar att arbetssättet är mycket utvecklande då deltagarna genom samtalen har medvetandegjort dels sin egen förståelse, dels tillsammans med övriga deltagare, utvecklat en gemensam förståelse för elevhälsoarbete. Studien har även identifierat en rad utvecklingsområden och lett till åtgärder för skolans framtida arbete med elevhälsa. I analysen av samtalen framkommer att skolans elevhälsoarbete fortfarande i många delar följer gamla mönster och går i "dubbla spår", vilket får konsekvensen att skolans personal inte arbetar tillsammans runt viktiga frågor i önskvärd utsträckning. Av samma anledning förhindras spridning av viktig kunskap till verksamhetens olika delar, vilket i sin tur kan påverka den pedagogiska personalens förutsättningar att uppmärksamma och stötta elever i svårigheter i negativ riktning.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	4
2. Syfte	5
2.1 Definitioner av begrepp	6
3. Litteraturgenomgång	7
3.1 Skolans uppdrag – en helhetssyn på lärande, hälsa och utveckling	7
3.2 Mål och riktlinjer för skolans elevhälsoarbete	8
3.3 Elevhälsans organisation	10
3.4 Elevhälsoarbete i skolan	11
3.5 Framåtsyftande arbete med elevhälsa	13
4. Teoretiska ramar	14
4.1 Reflektion	14
4.2 Sociokulturellt perspektiv	15
4.3 Aktionsforskning	17
5. Metod och genomförande	18
5.1 Undersökningsgrupp och urval	18
5.2 Verktyg för reflektion i forskningsprocessen	19
5.2.1 Samtal och dialoger	19
5.2.2 Reflektion/observation	19
5.2.3 Anteckningar	20
5.2.4 Enkäter	20
5.3 Empiriskt material	20
5.4 Genomförande	21
5.4.1 Fas I	21
5.4.2 Fas II	23
5.5 Bearbetning och analys av data	23
5.6 Förförståelse	24
5.7 Reflektioner kring forskarrollen	25
5.8 Validitet och generaliserbarhet	26
5.9 Etiska överväganden	27
6. Resultat	28
6.1 Fas I	28
6.1.1 Introduktionsmötet	28
6.1.2 Analys av introduktionsmötet	30
6.1.3 Samtalstillfälle 1	31
6.1.4 Analys av samtalstillfälle 1	34
6.1.5 Samtalstillfälle 2	35
6.1.6 Analys av samtalstillfälle 2	38
6.1.7 Samtalstillfälle 3	39
6.1.8 Analys av samtalstillfälle 3	41
6.2 Fas II	42
6.3 Sammanfattning av resultat och analys	43
6.3.1 Slutsatser	45

7. Diskussion	46
Referenslista	51
Bilagor	

1. Bakgrund

Elevhälsa är ett ord som skapades i början av 2000-talet, för att ersätta det dåvarande ordet elevvård. Ordet elevvård har traditionellt använts om det arbete skolans särskilda elevvårdspersonal utfört. Tanken var att ordet elevhälsa skulle vara mer relevant för att även beskriva det förebyggande och vidgade arbete, som involverar hela skolans verksamhet och som går ut på att främja elevernas hälsa, vilket är en viktig förutsättning för utveckling och lärande. Kraven på skolans arbete med elevhälsa har av flera förklarliga skäl skärpts.

De senaste decennierna har samhället genomgått stora förändringar med till exempel arbetslöshet, ökade sociala klyftor och minskade resurser som följd. Förändringarna har även satt sina spår i skolan (Skolverket, 2009). Undersökningar visar till exempel att den psykosociala ohälsan ökar inte minst hos barn och unga (Skolverket, 2009a). Ungdomar känner idag en allt större stress och en av orsakerna är oro för utbildning och framtid. Kraven på att "lyckas" i samhället har skärpts. Andra faktorer som påverkar är ökad tidspress och en känsla av osäkerhet av att inte kunna leva upp till omgivningens krav eller egna uppsatta krav (Skolverket, 2009b). Dessutom visar undersökningar även att allt fler av skolans elever sedan början av 1990-talet inte heller når de för grundskolan uppsatta kunskapsmålen (Skolverket, 2009c). Skolan har med andra ord en stor och viktig utmaning framför sig att skapa en miljö som främjar både lärande och hälsa.

En förutsättning för att en elev ska kunna lära och utvecklas på bästa sätt, är att skolan erbjuder en god miljö för lärande. En god miljö för lärande kännetecknas av att eleven känner trygghet och ingår i en social gemenskap. Med andra ord är både den fysiska miljön och den psykosociala omgivningen av stor vikt för att eleven ska må bra och därmed känna vilja och lust att lära. Lärande och hälsa går på så sätt hand i hand och är beroende av varandra. En skolas lärande miljö blir härmed en viktig fråga för all personal på skolan att arbeta kring och aktivt utveckla. Gustavsson (2009) menar att elevhälsoarbetet börjar i klassrummet, i korridorerna, i matsalen och på skolgården men även sker i samarbetet mellan elever och föräldrar. Nyckelpersoner i detta arbete är klasslärare och mentorer, men även alla andra yrkeskategorier som arbetar inom skolan är viktiga.

År 2000 utförde Elevvårdsutredningen en granskning av landets elevvård som gick under namnet *Från dubbla spår till elevhälsa* (SOU 2000). Syftet var att kartlägga verksamheten samt att höja kvaliteten och effektiviteten. Utgångspunkt var att elevens välbefinnande är en förutsättning för att lärande och utveckling ska kunna ske. Med denna utgångspunkt går det inte att särskilja undervisning från annan verksamhet eller från faktorer som klimat och miljö, menade man. Med andra ord krävs en helhetssyn på skolans verksamhet, där samverkan och samsyn mellan skolans olika personal- och yrkesgrupper, såsom elevvårdspersonal, pedagogisk personal och servicepersonal är nödvändig för att skapa en god lärandemiljö i skolan. Resultatet av utredningen satte fokus på en rad förbättringsområden gällande elevhälsoarbetet. Utredningen kom bland annat fram till att skolans pedagogiska personal och elevvårdspersonalen arbetade parallellt, men inte tillsammans. Förutom denna brist på *samverkan* mellan två viktiga personalgrupper inom skolan, kom utredningen även fram till att skolor oftast saknade *tydliga mål* för elevhälsoarbetet, men även att *dokumentation* av det arbete som utförts var bristfällig.

Läsåret 2009-10 fick jag förmånen att parallellt med mitt arbete som pedagog även arbeta som specialpedagog på Åskolan (namnet är fiktivt). Arbetet som specialpedagog var nytt för mig och så var även möjligheten att betrakta skolans elevhälsoarbete utifrån olika perspektiv. Som

pedagog är jag till största del knuten till mitt arbetslag och mitt arbete fokuseras främst kring de elever jag undervisar. Som specialpedagog får jag en helt annan överblick över hela skolans verksamhet, vilket inkluderar de olika arbetslagen men även skolans elevhälsoteam. Tankar och funderingar kring hur en skola skapar en god lärandemiljö och vilka krav detta ställer på skolans personal beträffande medvetenhet, förhållningssätt och målmedvetet arbete, återkom ständigt till mig i olika situationer. Eftersom jag, i mina olika yrkesroller, rörde mig mellan pedagogisk personal och elevhälsopersonal fick jag även en inblick i hur resonemang fördes på olika sätt inom dessa två grupper. Mitt intresse väcktes för hur det är möjligt att arbeta med syn- och förhållningssätt när det gäller hur lärande miljöer skapas i skolan. Jag tyckte mig också kunna konstatera att elevhälsopersonal och pedagogisk personal, även på Åskolan, i flera avseenden arbetade i parallella spår precis som Elevvårdsutredningen hävdar.

Under denna period genomfördes även en omorganisation i verksamhetsområdet vilket resulterade i en sammanslagning mellan Åskolan och en närliggande skola. Gamla klasskonstellationer bröts upp, många elever från en skola med delvis annan kultur skulle integreras i Åskolan. Även lärare från den nedlagda verksamheten skulle integreras i Åskolans nybildade arbetslag. Skolan fick även i detta skede en ny rektor. Eftersom verksamheten genomgått stor förändring under kort tid har gamla strukturer och mönster lösts upp, vilket skapar möjligheter men också ställer stora krav på nya, genomtänkta och fungerande strukturer. I detta skede gjorde jag en förfrågan till ledning och personal om det fanns intresse för att påbörja ett aktionsforskningsprojekt med fokus på elevhälsoarbete. Responsen var mycket positiv.

Under våren 2010 har jag tillsammans med tre pedagoger och tre personer från skolans elevhälsoteam, genomfört ett aktionsforskningsprojekt med syfte att påbörja arbetet med att skapa genomtänkta mål och strukturer för skolans gemensamma elevhälsoarbete. Avsikten har varit att utmana deltagarnas syn på och tankar om elevhälsoarbete, men även att skapa samsyn och ge möjligheter för deltagarna att få insyn i varandras vardagliga förutsättningar, möjligheter och begränsningar. Min strävan har med andra ord bottnat i att med hjälp av deltagarnas egen kraft finna nya arbetsformer och strukturer för arbetet med elevernas lärande och fysiska och psykosociala miljö.

2. Syfte

Syftet med studien är att, inom ramen för ett aktionsforskningsprojekt, studera om och hur samverkan mellan skolans elevhälsoteam och den pedagogiska personalen påverkar synen på elevhälsoarbete. Syftet är också att studera om och hur en eventuell förändring av synen får konsekvenser för hur elevhälsoarbetet på skolan utformas.

- Vilken syn på elevhälsoarbetet ger pedagogisk personal och elevhälsans personal uttryck för?
- Vilka möjligheter och hinder för elevhälsoarbetet ger projektgruppen uttryck för?
- Vilka utvecklingsområden artikuleras och fokuseras efter projektets genomförande?

2.1 Definitioner av begrepp som används i studien

Elevhälsa

I betänkandet från SOU 2002 föreslås *elevhälsa* som ett nytt verksamhetsområde som ska innefatta medicinska, psykologiska, sociala och specialpedagogiska insatser. Ett tidigare använt begrepp, men med en något snävare betydelse är *elevvård*. Det senare begreppet har numera emellertid tonats ner.

Elevhälsoarbete

Beteckningen elevhälsoarbete kommer att användas för det arbete som är riktat mot elevers välbefinnande och som utförs av såväl elevhälsans personal som pedagoger och övriga personalgrupper inom skolan. Enligt mitt synsätt innefattar arbetet såväl det förebyggande arbetet, till exempel värdegrundsarbetet, som arbete med elever i svårigheter.

Elevhälsopersonal

Sedan länge har begreppet elevvårdspersonal använts och då oftast avsett skolsköterska, skolkurator, skolpsykolog men ibland även specialpedagog och studie- och yrkesvägledare. I samband med att Elevvårdsutredningen (2000) presenterade sina slutsatser lades förslaget fram att förändra begreppet till *elevhälsa* för att på så sätt betona att alla de yrkeskategorier som ingår har till uppgift att gemensamt samverka för att skapa en hälsosam och lärande miljö för alla elever.

Elevhälsoteam (EHT)

Den grupp som på regelbunden basis (oftast en gång per vecka) samlas för att behandla de ärenden som kommit in angående enskilda elever och/eller grupper på skolan.

Lärandemiljö

För att en individ ska ha förutsättningar att lära och utvecklas behöver individen vara vid såväl god fysisk som psykisk hälsa, vilket får till följd att individens helhetssituation med nödvändighet måste tas hänsyn till i strävan att skapa en god lärandemiljö. En lärandemiljö kan i sammanhanget beskrivas som den fysiska och psykosociala miljön sammantaget.

Syn/synsätt

Ordet är ofta liktydigt med dels betraktelsesätt, dels med uppfattning eller åsikt (Svenska akademins ordbok, nätupplaga).

3. Litteraturgenomgång

I följande avsnitt redogörs för den offentliga synen på elevhälsoarbete i skolan. Därefter beskrivs även den grund som elevhälsoarbetet vilar på och vilka konsekvenser det får för hur skolan organiserar och arbetar med elevhälsofrågor. Till sist kommer jag att visa på resultat från studier som fokuserat på elevhälsoarbete i praktiken, hur uppdraget tolkas och bedrivs inom skolan och även vad som utgör hinder för en förändring av elevhälsoarbetet i enlighet med den offentliga synen på uppdraget.

3.1 Skolans uppdrag – en helhetssyn på lärande, hälsa och utveckling

Skolan har framför allt ett kunskapsuppdrag med syfte att förmedla sådana kunskaper som för varje individ är viktiga i vårt samhälle. För att lyckas med detta uppdrags krävs dock en helhetssyn på eleven och den miljö eleven befinner sig i, som tar hänsyn till såväl medicinska som psykologiska och sociala faktorer. Detta uttrycks bland annat i den existerande Skollagen jämte Grundskoleförordning (1994). Tankarna bygger på en medvetenhet om att många faktorer samverkar till att en elev lyckas i skolarbetet (SOU 2000:19).

En rad studier, utredningar och rapporter som genomförts under åren, visar att en förutsättning för att en elev ska kunna lära och utvecklas på bästa sätt, är att skolan erbjuder en god miljö för lärande (SOU 1997:108; SOU 1997:116; SOU 1998:31). Lpo-94 fastslår att i en god lärandemiljö ingår eleven in i en social gemenskap som ger trygghet och utvecklar en vilja och lust att lära (Lpo -94). Lärande och hälsa kan på så sätt ses som två faktorer som ömsesidigt påverkar varandra. Det handlar inte enbart om att förmedla kunskaper till eleverna utan även att aktivt arbeta med den miljö som skolan utgör och som eleverna befinner sig i. Detta så kallade fostrande uppdrag, som är en mycket viktig del av skolans arbete, syftar till att arbeta med samhällsliga normer, värderingar och attityder. Så kallat värdegrundsarbete är idag en integrerad del av skolans arbete. För att betona att värdegrunden utgör basen för våra gemensamma normer, värderingar och attityder och för att lyfta fram att alla vuxna bär ett ansvar för att förmedla detta till eleverna anger Läroplanen att vid sidan om lärarna är även *alla som arbetar i skolan* samt *rektor* ansvariga för skolans värdegrundsarbete (Lpo-94). De ovan nämnda förutsättningarna för lärande och utveckling gäller alla elever, men inte minst elever i svårigheter. Ur ett specialpedagogiskt perspektiv blir på så sätt skolans arbete med en god lärande miljö av väsentlig betydelse.

År 2000 genomfördes den så kallade Elevvårdsutredningen (SOU 2000:19), som hade till syfte att dels kartlägga skolhälsovårdens verksamhet och funktion, dels finna lämpliga åtgärder för att höja kvalitet och effektivitet i skolans elevvårdande arbete. Utredningen *Från dubbla spår till elevhälsa*, utgick ifrån två grundläggande utgångspunkter:

Den första utgångspunkten är att skolan är en plats för lärande. Det innebär att det finns ett gemensamt uppdrag för skolans alla anställda. De ska delta i att skapa lärande miljöer för varje barn. All skolpersonal ska i samförstånd och samarbete med elever och föräldrar skapa en miljö för lärande i syfte att varje elev ska nå de mål som uttrycks i skollag och läroplan. Därvid ska skolan sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära.

Den andra utgångspunkten är att lärande och hälsa påverkas av samma generella faktorer. Det innebär att delaktighet, självkänsla, inflytande och möjligheter att påverka är avgörande både för lusten att lära och elevernas hälsa (SOU 2000:19, s 26).

Den bild som växer fram ur Elevvårdsutredningens material visar på att skolans elevhälsoarbete är en verksamhet med starkt varierande förutsättningar. Skolorna saknar till exempel ofta mål för sitt elevhälsoarbete vilket leder till att arbetet ofta blir situationsstyrt. Utredningens namn, *Från dubbla spår till elevhälsa*, syftar på den tudelade uppdelning mellan elevvård och pedagogisk verksamhet som varit vanlig på de flesta skolor. Utredningen konstaterar att elevvården och skolans pedagogiska verksamhet ofta löper bredvid varandra på dubbla spår utan att ett önskvärt samarbete sker. Följden av ett parallellt arbete blir att de erfarenheter och iakttagelser som görs inom varje verksamhet inte kommer hela skolan till del och undgår på så sätt att användas i utvecklingen av hela verksamheten (SOU 2000:19).

Läroplanen (Lpo 94) fastslår att, genom att vara en levande social gemenskap ska skolan ge trygghet, vilja och lust att lära. Behovet av samverkan uttrycks på följande sätt:

Alla som arbetar i skolan skall

- hjälpa elever som behöver särskilt stöd
- samverka för att göra skolan till en god miljö för lärande
- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar också utanför den närmaste gruppen
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor
- aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper

(Lpo 94, s12, 13)

Även regeringens proposition *Hälsa, lärande och trygghet* (2001/02:14) fastslår att samma generella faktorer påverkar lärande och hälsa och att arbetet med elevhälsa till följd av detta förutsätter en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper. I rapporten uttrycks detta som att:

All personal i skolan har ett ansvar och en uppgift utifrån vars och ens funktion och kompetens att delta i arbetet med att skapa en skola för hälsa, lärande och trygghet. (2001/02:14, s 27)

Behovet av mer samverkan inom skolan, mellan lärare, arbetslag, elevhälsans yrkesgrupper samt övriga personalgrupper, för att säkra det goda lärandets förutsättningar och en helhetssyn på lärande och hälsa, går som en röd tråd genom en rad utredningar och rapporter som genomfördes mellan åren 1978 och 2000 (SOU 2000:19; Rönnerman, 1998).

3.2 Mål och riktlinjer för skolans elevhälsoarbete

De förslag på förändrad syn på elevhälsa som ligger till grund för *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) bottnar i rapporter om ökad ohälsa på det psykosociala planet samt ett försök att mer effektivt använda befintliga resurser och ökat samarbete.

Mot bakgrund av att skolans hälsoarbete tidigare var inriktat mot framför allt fysisk hälsa förändras nu synen på hälsa till att även omfatta psykosocial hälsa (SOU 2002:121). Den psykosociala miljön spelar stor roll för elevens välbefinnande och trygghet och utgör en viktig förutsättning för att lärande ska komma till stånd. Företeelser som mobbning, kränkningar och sexuella trakasserier förekommer i skolan och påverkar elevernas förutsättningar att lära och utvecklas. I och med den förändrade synen på elevhälsa sätter regeringens uttalande om den

elevvårdande verksamheten fokus på helheten i uppdraget. Elevhälsoarbetet bör med denna bakgrund ses som ett av skolans lärandeuppdrag (SOU 2002:121).

Regeringens propositionen *Hälsa, lärande och trygghet* (2001/02:14) fastslår att en förutsättning för att kunna skapa tydliga mål för verksamheten och en gemensam syn på barns utveckling är, att det för detta ändamål avsätts tid för reflektion och tid för att skapa strategier för arbetet. Specialpedagogiska institutets seminarieserie (2006), uppmärksammar att de flesta av landets grundskolor tidigare saknade utvärderingsbara mål, men att man idag har kommit en bra bit på väg i arbetet och att ett stort arbete har lagts ner för att skapa en gemensam barnsyn och människosyn som är tänkta att ligga till grund för en målformulering kring skolans elevhälsoarbete. Gemensamt för de flesta i arbetet med att formulera mål är grundsynen att hälsa, lärande, trygghet och utveckling går hand i hand. Seminarieserien framhåller vikten av att inte uppfatta hälsa och lärande som separata faktorer utan att istället se sambanden mellan dessa. Förutsättningarna för god elevhälsa kan då ses som en arbetsmiljöfråga för barn, ungdomar och vuxna där relationskompetens blir en viktig del av elevhälsoarbetet.

Backlund (2007) har undersökt förekomsten av särskilda skriftliga mål och riktlinjer för specifika områden eller situationer inom skolan, för att på så sätt få en bild av vad som anses viktigt att kontrollera. En slutsats som dras av studien är att det är möjligt att skolorna här pressas av omgivningens tryck att kunna visa upp detaljerade planer inom vissa områden, medan andra områden saknar liknande riktlinjer. Det finns till exempel skriftliga riktlinjer för antimobbningsarbete och krishantering samt även för skolornas övergripande elevhälsoarbete och arbetsordning. Däremot saknas riktlinjer för till exempel hantering av elevers frånvaro, vilket kan ses som en av de mer grundläggande förutsättningarna för hälsa. Det finns heller inga riktlinjer för vad som ingår i pedagogers ansvarsområden eller hur man kommer fram till vilket behov av stöd eleverna ska ha.

Enligt Läroplanen har *läraren* ett särskilt ansvar för att tillsammans med eleven arbeta med normer och värden som ska utveckla eleverna till ansvarskännande människor och samhällsmedborgare (Lpo-94). Detta värdegrundsarbete utgör en del av lärarens arbete med att skapa en god och hälsosam miljö för lärande. Lärare har även ett särskilt ansvar att anpassa undervisningen efter individen och på så sätt också ge särskilt stöd till elever i svårigheter.

Lärararbetslaget utgör ett viktigt forum för elevhälsoarbetet och bland annat Barnpsykiatrikommittén (SOU 1998:31) anser att lärararbetslaget ska kunna hantera de flesta elevfrågor. När problem uppstår ska alltså dessa i första hand hanteras av lärarna själva, men med stöd för hantering av skolans särskilda elevhälsopersonal. Detta till trots pekar forskning på att arbetslaget i liten utsträckning samarbetar kring frågor som rör elevhälsa (Ahlstrand 1995; Asp-Onsjö, 2006). Ahlstrands (1995) avhandling om lärares samarbete i arbetslag, visade att lärare såg elevhälsoarbetet som en viktig del av arbetslagets uppgifter, men konstaterade också att få elevvårdsärenden faktiskt behandlades och att det då oftast handlade om ärenden av akut natur. Ett kollektivt arbete med problemanalyser och åtgärdsförslag var sällsynt och det handlade snarare om ett utbyte av information.

Elevhälsopersonalens samlade kompetens utgörs av de olika yrkesgrupper som ingår. Tanken är att kompetensen hos många olika yrkesutövare ska kunna användas till att se svårigheter ur olika perspektiv. Varje skola har skyldighet att se till att personer från olika yrkesgrupper, så som kurator, skolsköterska, speciallärare/specialpedagog och studie- och yrkesvägledare finns att tillgå. Elevhälsans ansvar anges i både individuella och generella termer. Det individuella ansvaret handlar om att ”undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling”,

medan det mer generella arbetet riktas mot arbetsmiljö, värdegrund, arbete mot kränkande behandling, jämställdhet, alkohol, narkotika, tobak, sex och samlevnad (Lpo-94).

Det finns dock mycket få riktlinjer för *hur* elevhälsoarbete ska bedrivas. Rektor har det övergripande ansvaret för att verksamheten utformas efter individuella behov och även för att kontakt upprättas mellan hem och skola då behov finns (Lpo 94). När det gäller samverkan, dels mellan de yrkeskategorier som ingår i elevhälsan och dels mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper i skolan saknas tydliga riktlinjer för hur arbetet ska utformas. Avsaknaden av riktlinjer tydliggörs av den skillnad i synsätt på elevhälsoarbete som elevhälsopersonal och pedagogisk personal ger uttryck för i Backlunds (2007) studie. Som en del av tidigare nämnda studie ingick samtal med elevhälsans personal och den pedagogiska personalen om riktlinjer kring elevhälsoteamens arbete. I de svar som gavs betonade elevhälsans personal främst ansvarsförhållanden och arbetsordning i förhållande till den pedagogiska personalen. Den pedagogiska personalen uttryckte sig däremot ofta ifrågasättande och ironiskt i liknande diskussioner.

3.3 Elevhälsans organisation

Organisationen av och arbetet med skolors kollektiva elevhälsoarbete har ägnats förvånansvärt litet intresse, vilket bland annat framgår av avsaknaden av tydliga mål och riktlinjer som flera tidigare studier pekar på (Ahlstrand, 1995; Asp-Onsjö, 2006; Backlund, 2007; SOU, 2000). Detta får till följd att det även finns få studier som behandlar området, vilket kan ställas i relation till de brister beträffande problemanalyser och åtgärdsförslag som uppmärksammas i ovan nämnda studier (Ahlstrand 1995; Asp-Onsjö, 2006).

Backlund (2007) konstaterar i sin avhandling *Skolan som arena för socialt arbete* att arbetet med elevhälsa i skolorna i stor utsträckning verkar vara organiserat på ett likartat sätt. Vid majoriteten av de skolor som ingick i studien fanns ett särskilt elevhälsoteam och arbetslaget förväntades fungera som forum för lärarnas samarbete kring elevhälsofrågor. I studien framstod det mer detaljerade arbetet, som utfördes av pedagoger och elevhälsans personal, som olika steg i en mer eller mindre reglerad arbetsordning, grundad i vanemässiga handlingsmönster. Backlund menar att dessa organisatoriska inslag på så sätt kan betraktas som institutionaliserade, och ger snarare uttryck för föreställningar och förväntningar från omgivningen än en planerad och målinriktad arbetsordning.

Som tidigare nämnts uttrycker en rad utredningar och rapporter (SOU, 2000; Prop., 2001/02:14; SOU 2002:121) att samverkan mellan skolans olika aktörer utgör en nödvändig förutsättning för att elevhälsoarbete, grundat på en helhetssyn av förhållandet mellan lärande och hälsa, ska kunna bedrivas. Backlund (2007) intresserar sig för hur samverkan organiseras och ställer frågan, vilka centrala forum för samverkan som finns och vilka aktörer som ingår i dessa. Av svaren framgår att *elevvårdsteamet* är det forum som flest antal intervjuade nämner. Det tycks vara vanligt förekommande med möten minst en gång i veckan, för att diskutera enskilda elever, men även mer övergripande elevvårdsfrågor. De fyra vanligast förekommande aktörerna i elevvårdsteamens möten, som redovisas i denna studie, är i nämnd ordning skolsköterska, rektor, kurator, speciallärare/specialpedagog och studie- och yrkesvägledare. När det gäller övriga forum för samverkan visar samma studie på förekomsten av *arbetslagens konferenser*. Betydligt färre informanter nämner *klasskonferenser* och ännu färre nämner *antimobbningsteam*, *speciallärare* och *specialpedagogers möten* eller *ledningsmöten*.

I Backlunds (2007) studie ansågs arbetslagens konferenser vara det forum där pedagogerna fick möjlighet att diskutera elevhälsa och även det forum där problemen i första hand skulle lösas. Med andra ord förväntades lärarna här regelbundet föra diskussioner om elevhälsa. Studien visar att vid drygt hälften av skolorna deltog särskild elevhälsopersonal på regelbunden basis och på övriga skolor deltog de endast vid behov eller inte alls. Slutsatsen av detta borde, enligt Backlund (2007), innebära att de problem som kommer till elevhälsoteamens kännedom i stor utsträckning beror på lärarnas egna bedömningar eftersom de inte har diskuterats med andra yrkesföreträdare.

3.4 Elevhälsoarbete i skolan

Elevhälsans nya roll

Under de senaste decennierna har lärarnas ansvarsområde vidgats och de roller som förut varit förgivettagna har nu förskjutits (Backlund, 2007). Allt fler elever integreras idag i klasserna och sorteras inte längre ut till särskilda skolformer, vilket tidigare var vanligt. Parallellt med denna utveckling har elevhälsans arbete allt mer kommit att fokuseras på indirekt stöd och konsultation till lärarna, vilket kan öppna för konflikt med förväntningar från lärarna sida. Tidigare studier beskriver elevhälsan som en "lärarservice" vars roll var att ta hand om de elever som inte platsade inom den ordinarie verksamheten, en syn som kan leva kvar och styra de förväntningar som finns från lärarhåll. Enligt Backlunds (2007) studie ansåg elevhälsans personal att detta förhållningssätt kunde skapa låsningar i arbetet. Backlund menar att en domänkonflikt kan utläsas i dessa resonemang. Parterna konkurrerar i vissa skolsociala uppgifter om att slippa ta det direkta arbetet med elever och föräldrar. Ett ökat konsultativt förhållningssätt skulle kunna peka på att elevhälsans organisation genomgår en professionalisering genom att direkt elev- och föräldrarbete i högre utsträckning lämnas över till lärarna. Tanken med det konsultativa stödet är att lärarna själva ska utveckla sin förmåga att möta elever med olika behov och att lösa svårigheten i den befintliga miljön. En viktig fråga i detta sammanhang, menar Backlund, är om det indirekta stödet vid konsultation verkligen kommer eleverna till godo. På Specialpedagogiska institutets seminarier (2006) ställs frågan om det finns risk för att elevhälsan utgör ett eget verksamhetsområde och på så sätt har kommit allt längre från pedagogerna. I det resonemang som följer framhålls dock att en decentraliserad organisation ger ökade förutsättning för elevhälsan att arbeta närmre den pedagogiska verksamheten, samtidigt som elevhälsa blir en del av det utvecklingsarbete som äger rum på skolorna. Backlund (2007) utvecklar även ett resonemang kring huruvida den specialisering som det särskilda elevhälsoarbetet tycks genomgå kan leda till en byråkratisering i förhållande till övrig skolpersonal. Elevhälsopersonalen utgör nyckelpersoner till olika former av stödresurser för såväl elever som föräldrar och lärare och har mandat att bestämma vilka fall som släpps in i "elevhälsans organisation" och kontrollerar även de resurser som utgör förutsättningar för olika typer av insatser.

Oklarheter kring arbetsfördelning

Sedan tidigare finns ett flertal studier som enskilt fokuserar de olika yrkeskategorier som ingår i skolans elevhälsoteam. En av dessa är *Socialt arbete i skolan – Ur ett skolledningsperspektiv* (Larsson, 2006). Studien behandlar kurators roll i skolans verksamhet och belyser framför allt den otydlighet som finns mellan kurators och lärares arbetsuppgifter när det gäller elevers sociala behov. Författaren menar att en förutsättning för att skolans uppdrag ska kunna fullföljas kräver bättre samverkan mellan de olika professionerna. För att denna samverkan ska kunna komma till stånd krävs i sin tur att förhållandet mellan lärares

och kurators arbetsuppgifter klargörs och anpassas efter lokala förutsättningar. Som ett exempel på konsekvenser av otydlighet i arbetsfördelningen visas att lärare ofta tar ett alltför stort ansvar för elevernas sociala situation och arbetsuppgiften kan därmed kännas övermäktig. Här menar Larsson att rektor är den som bär ansvaret för att uppmuntra och stödja kontakt och samverkan mellan de olika aktörerna.

Oklarheter kring definition, problematisering och analys av elevhälsofrågor

En grundläggande förutsättning för skolan är att undervisningen ska vara likvärdig. För att detta ska vara möjligt förutsätts att elever som av olika anledningar har svårt att nå målen för undervisningen ska ges särskilt stöd (SFS 1994). Skollagen anger även att stödet ska ges efter det att en analys av elevens behov har genomförts. Eftersom det i skolsituationen är läraren som befinner sig närmast eleven är det också ofta läraren som uppmärksammar och definierar problem runt eleven (Asp-Onsjö, 2006; Hjärne & Säljö, 2008). För att säkerställa att elevens svårigheter har definierats på ett så korrekt sätt som möjligt är, ur ett specialpedagogiskt perspektiv, processen med problematisering och analys av elevens helhetssituation i arbetslagen av väsentlig betydelse. Flera studier visar här dock på avsevärda brister i processen (Ahlstrand 1995; Asp-Onsjö, 2006). I sammanhanget är det viktigt att notera att den definition och de upplysningar som den enskilde pedagogen eller arbetslaget presenterar är också ofta den definition som elevhälsoteamen får ta del av.

En viktig fråga är alltså vilka ärenden som blir elevhälsoärenden och hur dessa ärenden förstås av skolans olika aktörer. Svårigheten med att avgöra vad som är en elevhälsofråga eller inte, framgår tydligt i Larssons (2006) studie, som redogör för informanternas svårigheter att avgöra när det är lämpligt att, till exempel, ta hjälp av kurators kompetens. Studien visar att ärenden av denna anledning skjuts upp, att elever inte får den stöttning de behöver och att lärare blir överbelastade i sina försök att ta uppgifter som sträcker sig utöver deras kompetens (Larsson, 2006).

Hjärne och Säljö (2008) har under fem år studerat hur elevhälsoteam bedriver sitt arbete och vilka förklaringsmodeller till svårigheter som där används. Fokus i studien ligger på det sätt som skolan idag tolkar och beskriver de svårigheter som uppmärksammas. Hjärne och Säljö menar att det sätt som vi beskriver och förstår barns svårigheter på, direkt påverkar de åtgärder som sedan vidtas. I en förlängning får dessa åtgärder konsekvenser för både skolan och barnets framtida liv. Studien visar att det dominerande sättet att förklara problem hos det enskilda barnet är att individualisera förklaringen, vilket också bekräftas i Asp-Onsjös (2006) studie. Begrepp som svag, skoltrött eller omogen lyfts ofta fram och de flesta fall förefaller det som om svårigheterna handlar om att anpassa sig till livet i klassrummet. Det handlar mer sällan om ”inlärningssvårigheter” i en mer specifik mening. I de samtal som studerats saknas även analyser av lärarens roll i de processer som diskuteras. Genom att bortse från hur undervisningen är upplagd resonerar man som om undervisningens organisation saknar betydelse för elevens sätt att lära eller att utvecklas. Därmed godtas oftast de upplysningar som finns om barnet, utan ett ifrågasättande av informationen och konkret kunskap om var, när och hur elevers problem uppträder. Forskarna menar här att omständigheterna omkring barnet och det pedagogiska sammanhanget måste bli tydligare för att uppdraget ska kunna utföras enligt intentionerna (Asp-Onsjö, 2006; Björck-Åkesson, 2007).

3.5 Framåsyftande arbete med elevhälsa

När det gäller vägar att nå de nationella kunskapsmålen, betonar Elevvårdsutredningen (SOU 2000) att det förebyggande arbetet är av stor vikt. Utredningen menar att elevhälsan i större utsträckning bör syssla med övergripande skolutvecklingsfrågor och mindre med screening. Även regeringens proposition *Hälsa, lärande och trygghet* (2001/02:14) slår fast vikten av ett förebyggande och hälsofrämjande arbete.

Arbetet med elevhälsan bör så långt möjligt vara förebyggande och hälsofrämjande och en förskjutning ske från riskfaktorer till friskfaktorer. (Hälsa, lärande och trygghet, 2001/02:14).

Propositionen uppmärksammar att skolors elevhälsoarbete tidigare har präglats av en ensidig inriktning mot problem och föreslår att en förskjutning från riskfaktorer till friskfaktorer sker. I det hälsofrämjande och framåsyftande arbetet bör hela skolans miljö uppmärksammas (Prop. ,2001/02:14). Även Skolberedningens förslag (Prop. 2009/10:25) försöker tydliggöra intentionerna med elevhälsans arbete. Förslaget framhåller att elevhälsans arbete ska vara *förebyggande*, ha en *hälsofrämjande inriktning* och förutsätter en *samverkan* med övriga personalgrupper inom skolan. Skolberedningens förslag vill därmed åter trycka på Elevvårdsutredningens tankar om samverkan och förebyggande arbete.

4. Teoretiska ramar

I detta avsnitt kommer jag att beskriva de teoretiska ramar som ligger till grund för projektet samt tydliggöra kopplingen mellan teori och praktik. Jag kommer även att ge min syn och tolkning av de teoretiska begreppen.

4.1 Reflektion

Syftet med studien är att studera om och hur samverkan mellan skolans elevhälsoteam och den pedagogiska personalen påverkar synen på elevhälsoarbete, men också att studera om och hur en eventuell förändring av synen får konsekvenser för utformningen av skolans elevhälsoarbete. För att kunna studera hur samverkan påverkar synen på elevhälsoarbete är det en förutsättning att deltagarna klargör och formulerar sin egen syn på fenomenet. Ordet ”syn” betecknar det sätt på vilket en person ser på saker och ting och anses ofta vara liktydigt med uppfattning eller åsikt.

Det förekommer ofta att handlingar som utförs inte är grundade på medvetna beslut eller överväganden, utan snarare är föremål för vanemässiga och inlärdade handlingsmönster (Säljö, 2000; Rönnerman, 2004; Backlund, 2007). Genom att vända sig mot sig själv och reflektera över de egna tankarna runt elevhälsa kan individen upptäcka sin syn och därmed förhållningssätt till fenomenet.

För att förstå betydelsen av ordet reflektion får vi gå till det latinska verbet ”reflectere”, som betyder vänder (flectere) tillbaka (re) (Bengtsson, 1998). Ursprungligen användes förmodligen ordet för att beskriva hur ljuset återkastades från en blank yta eller en spegel. Den rent fysiska aspekten har idag emellertid trängts undan av en mer metaforisk användning av ordet i mänskliga sammanhang. Ordet reflektion kan idag säga användas på tre olika sätt. Dels används det i betydelsen självreflektion genom att människan vänder sig mot sig själv i reflektion, dels används det i betydelsen begrunda, tänka och kan riktas mot till exempel den egna verksamheten. Den tredje betydelsen självförståelse, ser Bengtsson (1998) som den äkta reflektionen. Han menar att reflektion som begrundan förutsätter att självreflektionen redan har lett fram till självupptäckt. Om detta är fallet kan det andra begreppet komplettera det första. Med andra ord måste människan upptäcka och förstå sitt eget förhållningssätt i olika situationer för att reflektion över den egna verksamheten ska vara meningsfull och leda till förändring.

Alla dessa tre betydelser av ordet reflektera är av betydelse i denna studie. Deltagarna förväntas reflektera över sin egen syn på elevhälsoarbete och vilka konsekvenser denna syn får på förhållningssätt och agerande i den egna verksamheten. De olika yrkeskategorierna ska till exempel tydliggöra för sig själva vad de innefattar i begreppet elevhälsa. Därmed kommer deltagarnas egen erfarenhet av arbete med elevhälsa i olika sammanhang att lyftas upp i ljuset. Med andra ord handlar det om att upptäcka vilka antaganden och uppfattningar som ligger bakom olika handlingsmönster.

Ett antagande som ligger till grund för studien, är att det är fruktbart att de olika yrkesverksamma grupperna träffas och gemensamt reflekterar över delar i verksamheten. Genom att ta del av andras sätt att se på ett visst fenomen berikas vår egen förståelse av samma fenomen. Bowden och Marton (1998) menar att gemensam reflektion kan leda fram till så kallad *kollektiv medvetenhet*. En företeelse ses på olika sätt av olika människor och

genom medvetenheten om hur andra människor ser på och upplever ett fenomen berikas vårt eget synsätt.

I denna studie har ett underifrånperspektiv av utveckling av verksamheten eftersträvats genom gemensamma samtal och reflektion runt olika situationer i verksamheten som upplevs som viktiga för deltagarna själva inom området elevhälsa. I de gemensamma diskussionerna verbaliseras och ifrågasätts deltagarnas tankar och funderingar.

4.2 Sociokulturellt perspektiv

Att välja ett sociokulturellt perspektiv i ett aktionsforskningsprojekt där samverkan står i fokus, känns som ett naturligt val eftersom ett sociokulturellt perspektiv på lärande utgår ifrån ett konstruktionistiskt perspektiv. Enligt det sociokulturella perspektivet sker lärande genom att människan interagerar med sin omgivning och ständigt tar till sig kunskaper från densamma. I samspel med andra utvecklar människan kunskaper och färdigheter som hon sedan gör till en del av sitt eget tänkande och handlande och som på så sätt återupprepas i nya situationer (Säljö, 2000). Hon är mottaglig för kommunikation från omvärlden och formas till en kulturell och språklig varelse. Hon tar till sig det andra tidigare har lärt och lär sig själv att hantera dessa verktyg (Säljö, 2005). Det lärande som sker ser olika ut inom olika kulturer, vilket innebär att för att förstå lärande måste individen ses som en del av ett kollektiv med sociala praktiker. Detta innebär naturligtvis inte att det inte finns likheter i lärande mellan olika grupper. Säljö menar att en utmaning är att förstå lärandets mekanismer och identifiera de situationer som förändrar en individs förståelse och därmed hennes agerande mot omvärlden. Säljö uttrycker det på följande sätt:

Hitta lärandets karaktär och förstå de händelser och sammanhang, som där individer och kollektiv ändrar sina sätt att hantera sin omvärld och att förstå den, de situationer där de transformerar både sig själva och sin omvärld (Säljö, 2005, s 20).

Genom samspel, kommunikation och genom att till exempel benämna olika företeelser på ett speciellt sätt har människan byggt upp en arsenal av språkliga verktyg. Dessa språkliga *verktyg* eller *redskap* använder vi sedan till att hantera omvärlden (Säljö, 2005). Förmåga att använda begrepp av symbolisk natur är en av de förmågor som gör människan unik. Vi har genom att skapa olika kulturer utvecklat system för samarbete. Exempel på sådana miljöer är skolor, kontor och sjukvård som kan sägas bestå av sociala system som bygger på komplicerade system av samverkan mellan människor.

Ett centralt begrepp i det sociokulturella perspektivet är *mediering*. Mediering innebär att människan inte står i direkt, otolkad kontakt med sin omvärld. Istället tolkar och förstår människan omvärlden utifrån de intellektuella och språkliga verktyg hon har lärt sig använda i den kultur hon influerats av. Verkligheten förmedlas, medieras, till människan genom verktygen. Människans tänkande och handlande kan på så sätt sägas vara *situerat* i sociala kontexter. Det vill säga, vi formar våra tankar och våra språkliga verktyg beroende av den miljö där vi befinner oss. De sätt att tala, lösa och definiera problem som vi stöter på i vår omvärld tar vi till oss för att själva använda oss av. När vi sedan vänder oss inåt, i våra egna tankar, tar vi med oss dessa språkliga redskap och använder dem i vårt "inre tal". På så sätt blir språket en länk mellan det yttre samspelet med andra människor och vår inre tänkande (Säljö, 2000).

I ett sociokulturellt perspektiv betonas tänkandets kollektiva och kommunikativa karaktär. Genom kommunikationen upprättas en gemensam förståelse av vad man håller på med och genom kommunikationen utvecklas även denna förståelse. På så sätt blir tänkandet till en aktiv process som kostar energi. Genom att samtala och lyssna på varandra tar vi till oss varandras sätt att tänka, analysera och lösa problem – vi lånar varandras insikter och förståelse och kan i ett senare skede själv använda oss av desamma (Säljö, 2000 s 114). I samspejlsituationen kan vi få insikter som ger oss möjlighet att se nya mönster och möjligheter.

I det sociokulturella perspektivet framgår att det finns ett tydligt samband mellan tänkande och kommunikation. Det är dock viktigt att betona att tänkande och språklig kommunikation inte kan jämföras med varandra. Den språkliga kommunikationen kan med andra ord inte ses som en spegel av tänkandet. Förklaringen till detta återfinns i ett grundantagande i det sociokulturella perspektivet, nämligen att vad en människa säger, skriver eller gör alltid är kontextuellt betingat av den omgivning hon befinner sig i. Vi kan med andra ord inte anta att det vi hör en människa säga är en direkt spegling av vad hon tänker. Vad vi får reda på när vi lyssnar till en människa är på så sätt enbart vad hon säger eftersom det hon säger är anpassat till det sammanhang hon befinner sig i (Säljö, 2000). I ett annat sammanhang skulle kanske samma bakomliggande tanke ta sig ett annat uttryck. I föreliggande studie blir det således viktigt att hålla isär de två begreppen tänkande och kommunikation genom samtal.

Ett annat viktigt grundantagande i det sociokulturella perspektivet är att människan alltid handlar med utgångspunkt i de egna kunskaperna och erfarenheterna och efter vad hon uppfattar att omgivningen förväntar och kräver av henne. På så sätt är mänskliga handlingar situerade i *sociala praktiker*. Dessa föreställningar eller uttalade insikter om hur den egna yrkespraktiken ser ut och vad som fungerar och inte fungerar kan benämnas för en tyst kunskap (Säljö, 2000). Den tysta kunskapen är en personlig kunskap om hur en social praktik fungerar. Vi tillägnar oss den tysta kunskapen genom att vistas i en miljö och på så sätt socialiseras in i densamma. Utmärkande för det sociokulturella perspektivet är att kunskaper, färdigheter och förståelse utvecklas inom ramen för en verksamhet och avspeglar också de prioriteringar och de arbetssätt som råder inom den speciella verksamheten.

Deltagarna i studien kan sägas komma från minst två olika kulturer inom skolan, den pedagogiska kulturen och elevhälsokulturen. Intressant för studien blir att iaktta eventuella skillnader i synen på samverkan som skapats inom dessa kulturer och hur det påverkar synen på det vardagliga arbetet. Att betrakta samverkan utifrån ett sociokulturellt perspektiv innebär att identifiera olika personers tankar om och förståelse för olika fenomen, samt att iaktta hur en ny förståelse eventuellt påverkar gruppen. I studien blir det med andra ord möjligt att studera deltagarnas samverkan med varandra i en grupputvecklingsprocess. I detta perspektiv kan gruppens utveckling i sig ses som framväxandet av en ny kultur inom skolan.

Studiens upplägg som ett aktionsforskningsprojekt gör det möjligt för deltagarna att själva sätta fokus på de delar av elevhälsoarbete som de idag står frågande inför och genom att ta del av andras tankar och praktik utveckla delar de själva anser viktiga. De får också möjlighet att betrakta och reflektera kring de kunskaper, färdigheter och traditioner beträffande elevhälsa som har utvecklats i skolans kultur. Aktionsforskningen möjliggör ett gemensamt synliggörande av de bakomliggande erfarenheter och synsätt som bildar denna kultur.

4.3 Aktionsforskning

Aktionsforskningens främsta kännetecken är att det är den egna praktiken som utforskas. Utgångspunkten för forskningen ligger i den egna vardagen och verksamheten och syftar till att betrakta densamma för att få möjlighet att reflektera runt de handlingar och aktioner som sker i vardagen och som oftast tas för givet (Rönnerman, 2004). Tillsammans med de vi omger oss av lär vi oss att hantera vår omgivning och de svårigheter vi möter i denna och inte sällan fastnar vi i mönster, vare sig de är av bättre eller sämre karaktär. Aktionsforskningen ger möjlighet att betrakta dessa mönster och reflektera kring vilken påverkan de har för omgivningen.

Ett annat kännetecken är att forskningen ska ha ett underifrånperspektiv, det vill säga, de frågeställningar som ska ligga till grund för forskningen ska komma från praktikerna själva. Vetenskaplig kunskap handlar för det mesta om att en betraktare, forskaren, systematiskt samlar in uppgifter som sedan analyseras och sammanställs. Tanken är att det beforskade området ska kunna dra nytta av dessa utifrån observerade fakta. I aktionsforskningen vänds perspektivet och praktikerna själva, med sin egen kunskap och förståelse av verksamheten får möjlighet att reflektera runt densamma. Detta väcker ofta andra frågor än de som ställs av en utanför stående observatör. Den vardagliga kunskap som praktikern själv besitter består oftast av erfarenheter, traditioner och förnuft, vilket kan vara svårt att se såväl för praktikern själv som för en utomstående betraktare. Med hjälp av aktionsforskningens verktyg kan sådana mönster lyftas ut i ljuset, ifrågasättas och starta en förändringsprocess. Den relation som står i fokus i aktionsforskningen är tänkande *om* praktiken och handlandet *i* praktiken (Rönnerman, 2004).

Ett centralt moment i ansatsen är praktikernas egna frågor som innebär en start av en process där handling, observation, dokumentation och reflektion utgör de övriga delarna. Ett aktionsforskningsprojekt kan även ses som ett samarbetsprojekt i det att en arbetsgrupp upprättas och träffas för reflektion.

5. Metod och genomförande

Följande avsnitt ger en beskrivning av den verksamhet och undersökningsgrupp som valdes ut för aktionsforskningsprojektet. Vidare beskrivs genomförandet, datainsamlingen, validitet och generaliserbarhet, samt etiska aspekter.

5.1 Undersökningsgrupp och urval

Eftersom mitt intresse för att arbeta med syn på och förhållningssätt till skolans elevhälsouppdrag väckts av de rådande förhållandena på den skola jag arbetar på, låg det nära till hands att rikta min uppmärksamhet mot just den verksamheten.

Åskolan är en F-9 skola som är belägen i en mindre kommun, men i närheten av en större stad. Skolan utgör en del av kommunens tre verksamhetsområden. Anledningen till att jag valde att utföra undersökningen på denna skola är att skolan just nu befinner sig i ett skede av strukturförändringar som innebär att verksamheten lämpar sig väl för denna typ av studie. Förra läsåret påbörjades en omorganisation i verksamhetsområdet vilket resulterade i planer för en sammanslagning mellan Åskolan och en närliggande skola. Skolan fick då även en ny rektor. Föregående läsår slogs årskurserna 7-9 samman med samma årskurser i en närliggande skola, vilket innebar stora förändringar både på elev- och personalsidan. Alla klasser, utom tre, gjordes om, arbetslag bröts upp och omformades och personalomsättningen var stor. Det innevarande läsåret betraktas som ett "mellanår" och inför nästa läsår planeras ytterligare omstruktureringar, bland annat genom att göra uppdelningen i årskurserna F-5 och 6-9 samt att på nytt bryta upp arbetslagen. Eftersom verksamheten genomgått så stor förändring har gamla strukturer och förgivettaganden lösts upp och skolan är i behov av och har även inlett, ett arbete med att skapa nya strukturer, bland annat för arbete med elevhälsa.

Urvalet av de deltagare som ingår i studien, är ett så kallat *ändamålsenligt* urval (Merriam, 1994). Till skillnad från ett sannolikhetsurval, där slumpen får styra, har deltagarna i denna studie valts ut för att representera olika arbetsgrupper och yrkeskategorier som arbetar i skolan. Tanken är att på detta sätt få ett bredare perspektiv på vilken insikt och förståelse som finns av elevhälsouppdraget i verksamheten. Urvalet har även gjorts med tanke på den spridning i verksamheten, som en eventuellt ny förståelse av elevhälsouppdraget skulle innebära. I urvalet till projektgruppen ingår sålunda 1 specialpedagog, 1 kurator, 1 studie- och yrkesvägledare samt 3 pedagoger. Elevhälsoteamet, som utgör såväl en arbetsgrupp som olika yrkeskategorier, representeras av en specialpedagog som framför allt arbetar mot åldrarna F-6, en kurator som arbetar med åldrarna F-9 och en Studie- och yrkesvägledare som arbetar med åldrarna 7-9. De tre pedagoger som ingår i studien var tänkta att representera de nya arbetslag som kommer att formas inför nästa läsår. Med anledning av att några pedagoger tackade nej till medverkan i projektet, gjordes det emellertid visst avkall på tillhörighet i arbetslag. Andra kriterier vid urvalet är att personerna ska vara fast anställda (ej tillfälligt anställda), inte ha någon planerad tjänstledighet framför sig och visa en vilja att delta i projektet. Alla personerna har blivit personligt tillfrågade, fått projektet och dess förutsättningar presenterade och därefter haft möjlighet att acceptera eller säga nej. Elevhälsoteamets personal var överlag positiva och tackade omgående ja. Det var svårare att hitta tre pedagoger till projektet och några tackade vid förfrågan nej. Tveksamheten motiverades i alla fall med brist på tid och att involvering i andra projekt tog deras tid i anspråk. Däremot visade de pedagoger som slutligen deltog, stort intresse för projektet. Även en rektor ingick, men deltog inte i gruppens möten och diskussioner. Rektor fick dock ta del av samma information som medlemmarna i

projektgruppen, samt sammanfattningar av de diskussioner som har förekommit. Skolans rektor ställde sig odelat positiv till projektet.

Vid sammansättning av en grupp är gruppens storlek av väsentlig betydelse när det gäller att skapa samspel. Om antalet medlemmar är för litet kan gruppen alltför fort bli tömd på teman och synvinklar. Är antalet medlemmar däremot för stort kan det vara svårt för varje enskild individ att komma till tals och få en direkt kontakt med de andra. Den bäst fungerande gruppen består av fem till sju medlemmar (Gjems, 1997, s 131). En sådan grupp brukar kännetecknas av hög aktivitet, men även representera tillräckliga kunskaper och erfarenheter. I föreliggande studie består projektgruppen följaktligen av sex personer, tre utav dessa från elevhälsoteamet och tre från den pedagogiska personalen.

En strävan inom verksamheten är att stärka banden mellan de olika delarna F-5 och 6-9 för att tydliggöra visionen om en F-9 skola. Jag har i denna studie valt att inte arbeta utifrån detta perspektiv då min förhoppning är att projektets skolutvecklingsambition har möjlighet att få störst genomslagskraft om fokus i detta skede läggs på en avgränsad del av verksamheten, i detta fall årskurserna 6-9

5.2 Verktyg för reflektion i forskningsprocessen

Syftet med aktionsforskning är att pröva något för att förändra en verksamhet, genom att starta en process som griper in i praktiken (Rönnerman, 1998). Centralt i studien blir att pendla mellan det specifika till det generella och att på samma gång reflektera över vad det generella betyder för det specifika. I studien har jag satt fokus på elevhälsoarbete och min uppgift som forskare blir att leda in deltagarna på tankar runt elevhälsoarbete, det arbete som redan görs och andra möjliga vägar att utföra elevhälsoarbete på. I detta har jag för avsikt att starta en process hos deltagarna genom att tillämpa aktionsforskningsspiralen. Aktionsforskningsspiralen kan beskrivas med orden *planera – agera – reflektera*. När väl processen är igångsatt är det viktigt att lämna över processen till deltagarna, så att de själva får formulera frågor runt sin egen verksamhet. Som forskare blir mitt ansvar att se till projektets struktur och progression. Som en del av arbetet kan olika verktyg utgöra en hjälp.

Samtal och dialoger

De samtal och dialoger som har förekommit har tagit sin utgångspunkt dels i frågeställningar men även i texter och social praktik. Med undantag för de inledande frågeställningarna, som formulerades för att sätta processen i rörelse har alla frågeställningarna formulerats utifrån det innehåll som samtalen kretsat kring. De texter som har använts utgörs av utdrag från Elevvårdsutredningen (SOU 2000:19) och Läroplan för grundskolan (Lpo 94). Elevvårdsutredningen användes till att starta upp processen, medan valet av textavsnitt från läroplanen uteslutande grundade sig på innehållet i samtalen. Den sociala praktik som utgörs av skolan och som deltagarna dagligen befinner sig i, kan i sig sägas fungera som ett verktyg för reflektion. Det innebär att de situationer deltagarna upplevde i vardagen under projektets gång, gav möjlighet till reflektion. Deltagarna uppmanades således till reflektion i sådana situationer.

Reflektion/observation

Skolans elevhälsoarbete, som fokuseras i denna studie, utgör inte en begränsad situation, utan är i stället en ständigt pågående företeelse som utspelar sig inom hela skolans verksamhet. Deltagarna i projektet har därför uppmanats att försöka observera och reflektera kring

speciella elevhälsosituationer som korsar deras väg i vardagen. De frågeställningar som de tagit med sig från varje mötestillfälle är tänkta att fungera som startskott för tankerörelser i sådana uppkomna situationer.

Anteckningar

Under projektets gång har jag kontinuerligt fört loggbok, för att på så sätt fånga upp intryck, upplevelser eller situationer i eller utanför de planerade mötestillfällena. Vid loggbokstillfällena fick jag möjlighet att tänka tillbaka på situationer och reflektera över olika fenomen eller så gav en bestämd händelse anledning till eftertanke. Deltagarna blev i sin tur uppmanade att mellan mötestillfällena skriva ner eller notera iakttagelser eller funderingar inför det nästkommande samtalet. Själva skrivandet, formuleringen av tankar i ord, leder ofta till fördjupad reflektion.

Enkäter

I studien har jag använt mig av enkäter vid två tillfällen. En inledande enkät (bilaga 2) behandlade deltagarnas spontana syn på elevhälsoarbete och syftade till att starta en tankeprocess hos gruppen genom att dels, för dem själva, synliggöra sina egna tankar kring elevhälsoarbete, dels ge mig som forskare ett underlag för gruppens dåvarande förståelse av innebörden av elevhälsoarbete. Det sista samtalstillfället avslutades med ytterligare en enkät (bilaga 3) med delvis samma frågor som första enkäten. Syftet var dels att synliggöra eventuella förändringar i gruppens förståelse för elevhälsoarbete, dels att få en uppfattning om deltagarnas upplevelse av de gemensamma samtalen.

5.3 Empiriskt material

Det empiriska materialet i min studie består av *inspelat material* från tre av projektgruppens samtalstillfällen, men även av *dagboksanteckningar* jag fört under aktionsforskningsprojektets gång och vid de två mötena i fas II. Det vill säga anteckningar från de möten vi har haft och även från situationer däremellan.

Utöver detta finns även material från den inledande *enkäten* från introduktionsmötet samt en avslutande enkät som genomfördes efter sista samtalstillfället.

Data kommer framför allt från inspelningar från de tre samtalstillfällen som studien bygger på. Inspelningarna transkriberades och har därmed möjliggjort en tillbakablick av samtalen och även bidragit med exakta citat som har varit användbara vid analysen. Tillgången till inspelat material har gjort det betydligt enklare att se och uppfatta mönster i samtalen. Tillbakablicken av inspelningarna har även fungerat som avstamp för efterföljande samtalstillfälle och på ett tydligare sätt gjort det möjligt för mig att utgå direkt från de utsagor som kom upp under samtalens gång. De frågeställningar som projektgruppen tog med sig från samtalstillfällena bildade inledning till efterföljande samtalstillfälle. Vid det därpå följande samtalstillfället fick varje deltagare redogöra för de observationer och reflektioner hon gjort utifrån dessa frågeställningar. På så sätt utgör det inspelade materialet även en dokumentation av processen.

5.4 Genomförande

Projektet har hittills genomförts i två faser. Den första fasen utgörs av en process med fokus på diskussion och reflektion kring synsätt och organisation. Den andra fasen, som ligger utanför och efter aktionsforskningsprojektets ram, har framför allt handlat om att konkretisera och verklighetsförankra de tankar och idéer som uppkom under de inledande diskussionerna. Syftet med arbetet i fas 2 är att skapa en utgångspunkt för ett fortsatt utvecklingsarbete med elevhälsa. En tredje fas kan komma att handla om implementeringen av tankegångarna i verksamheten. I följande avsnitt redogörs framför allt för genomförande i fas 1, men även mer kortfattat om genomförandet av fas 2.

Den teoretiska utgångspunkten för aktionsforskningsprojektet utgjordes av Elevvårdsutredningen *Från dubbla spår till elevhälsa* (SOU:2000), vilken också har fått bilda avstamp för samtalen i projektgruppen och även ange önskad riktlinje för det kommande arbetet. I ett kortfattat utdrag fokuserades de punkter och uttalanden som jag bedömde mest intressanta för studien.

Den del av projektet som utgörs av aktionsforskningsdelen har genomförts under våren 2010, med början i mars och med avslut i juni. Allt som allt har projektgruppen träffats vid fyra tillfällen uppdelade på ett kortare introduktionsmöte och därefter tre längre samtalstillfällen. Samtliga tre samtalstillfällen har spelats in, vilket har möjliggjort en noggrann genomgång av diskussionerna. Vid introduktionsmötet förde jag själv anteckningar, samt dokumenterade i dagboksanteckningar.

5.4.1 Fas I

Introduktionsmötet

Vid introduktionsmötet samlades vi i specialpedagogens arbetsrum, vilket även fungerar som mötesrum på skolan. Jag inledde med att förklara bakgrunden till varför mitt intresse har kommit att riktas mot elevhälsoarbete och vad projektet har för innebörd för mig som forskare. Jag tydliggjorde också skillnaden mellan gruppens syfte, att utveckla skolans elevhälsoarbete, och mitt syfte som forskare, att även studera den process som deltagarna befinner sig i. I samband med detta ställde jag frågan om att få tillstånd att spela in de diskussioner som förs för att lättare kunna redogöra för de tankar som kommer fram. Jag poängterade att jag inte kommer att lyfta fram någon enskild person i min text. Deltagarna upplevde inte detta som något problem och gav därmed sitt samtycke till inspelningarna.

Vi satte även upp ramarna för uppdraget vilket innebar att vi tillsammans kom överens om tid, plats och längd på de inplanerade mötena samt gick igenom förutsättningarna för sekretess. Det är av stor vikt att ramarna för uppdraget blir tydliga för en projektgrupp (Normell, 2002). Projektgruppens medlemmar behöver veta vad som ska gälla, vid vilka tillfällen man ska ses, var man ska ses och hur långt varje möte blir. Det är också viktigt att de känner till förutsättningarna runt sekretess och på vilket sätt materialet är tänkt att användas. Den fasta struktur som dessa ramar skapar, ökar gruppens trygghet. I aktionsforskning är reflekterandet av central betydelse och om deltagarna i en grupp känner osäkerhet kan detta hämma deras reflektion på en djupare nivå.

Därefter fick deltagarna besvara en öppen enkät (bilaga 2) med uppmaningen att beskriva sin *syn på det egna/arbetslagets elevhälsoarbete* samt att beskriva sin *syn på skolans gemensamma elevhälsoarbete*. Syftet med uppgiften var dels att starta en tankeprocess och dels att låta deltagarna i ett tidigt skede få syn på sina spontana tankar runt elevhälsoarbete. En formulering i ord innebär ofta att nya tankar väcks och fungerar ofta klargörande för de föreställningar som finns. Ett andra syfte med uppgiften var att skapa ett underlag för att senare kunna redogöra för en eventuell förändring av synen i början och slutet av arbetet.

Till samtalstillfälle 1 fick deltagarna i uppdrag att läsa utdrag ur Elevvårdsutredningen "Från dubbla spår till elevhälsa" och reflektera över vilka delar i utdraget de ansåg var mest intressanta och relevanta för skolans arbete med elevhälsa. Deltagarna uppmanades att skriva ner sina reflektioner inför den kommande diskussionen under samtalstillfälle 1. Syftet med detta var även att sätta deltagarnas tankar i rörelse.

De tre längre samtalstillfällena, vardera en och en halv timma, planerades in redan inledningsvis. Tillsammans hade vi kommit överens och kompromissat om vilka dagar och tider som var mest lämpliga. Alla samtalstillfällen ligger således sent på dagen efter det att eleverna lämnat skolan.

Samtalstillfälle 1

Även vid första samtalstillfället träffades gruppen i specialpedagogens rum/mötesrummet, som elevhälsoteamet vanligtvis samlas i för möten. En längre stund ägnades till att lyfta fram tankar och funderingar som uppkommit under läsningen av Elevhälsoutredningen. Därefter gjordes en inventering av var skolan befinner sig idag, vad som redan fungerar bra och vad som är i behov av utveckling. Diskussionen sammanfattades med att deltagarna gemensamt formulerade frågeställningar kring de delar av samtalet de ansåg vara av störst intresse. De frågeställningar de till sist enades kring och ville arbeta vidare med, berörde *forum för möten* mellan skolans olika yrkeskategorier. Det uppdrag de tog med sig till kommande möte, var att reflektera kring *vilka forum för möte skolan har idag, hur dessa fungerar i praktiken* och slutligen *vilka forum som kan tänkas behövas i framtiden*. Deltagarna uppmuntrades även till att göra observationer runt frågeställningarna som ett led i reflektionsprocessen.

Samtalstillfälle 2

Andra mötet valde jag att förlägga till ett klassrum i en annan del av skolan, för att på så sätt låta den fysiska miljön bli en del av innehållet i studien. Tillhörighet till personalkategori och arbetslag påverkar vilka delar av skolbyggnaden de olika personerna dagligen befinner sig i och mitt syfte var att finna en jämvikt mellan de lokaler pedagogerna oftast befinner sig i och de lokaler elevhälsoteamets representanter oftast befinner sig i. Mötet inleddes med en sammanfattning av föregående möte och därefter lyftes reflektionerna runt de frågeställningar deltagarna hade tagit med sig från detta tillfälle. För att i detta skede, samla ihop diskussionen och göra den mer hanterbar fick deltagarna uppgiften att enskilt skriva ner och lista de fyra forum de ansåg mest nödvändiga för skolans arbete med elevhälsa. Därefter gick vi igenom, jämförde och diskuterade ytterligare deltagarnas tankar runt viktiga forum för möten. Med utgångspunkt i innehållet i diskussionerna vid möte 1, valde jag även, att vid möte 2 problematisera Läroplanens skrivelse *alla som arbetar i skolan ska* (Lpo 94, 1994). Diskussionerna hade tidigare kretsat kring vilka personalkategorier som berördes av arbete med elevhälsa och med hjälp av Läroplanens skrivelse möjliggjordes en anknytning av frågan till styrdokumentet. Slutligen uppmanades deltagarna att till nästa mötestillfälle ytterligare reflektera kring Läroplanens skrivelse och koppla tankarna till situationer i vardagen.

Samtalstillfälle 3

Återigen inleddes mötet med en sammanfattning av tidigare samtalstillfälle. Därefter gick vi vidare till Läroplanens skrivelse *Alla som arbetar i skolan ska* och lyfte ytterligare tankar och reflektioner kring tolkning och konkret innebörd för hur arbete med elevhälsa organiseras på skolan. Som ett försök att snäva åt tankar och idéer och på så sätt möjliggöra ett fortsatt utvecklingsarbete, flyttades fokus tillbaka till de fyra utvalda forumen. Deltagarna fick här uppgiften att enas om ett forum som de i första hand ville arbeta vidare med att utveckla. Det gemensamma valet föll på att utveckla ett forum som skulle ersätta den tidigare ”klasskonferensen”. Slutligen fick deltagarna besvara den avslutande enkäten (bilaga 3), med uppmaningen att beskriva *på vilket sätt anser du att projektet har inverkat på dig vad gäller: din syn på elevhälsoarbete, din syn på hur du själv arbetar med elevhälsofrågor, din syn på det gemensamma elevhälsoarbetet* och till sist *på vilket sätt tror du att projektet kommer att påverka hur skolan utformar elevhälsoarbete i framtiden?*

5.4.2 Fas II

Den andra fasen genomfördes efter aktionsforskningsprojektets slut, vilket innebar att jag inte längre spelade in diskussionerna eller gjorde noggranna analyser av deltagarnas samtal. Däremot fungerade jag fortsatt som samtalsledare och förde anteckningar från de två träffarna som genomfördes. Vid den första träffen diskuterade vi vilka frågor som var nödvändiga att ta ställning till för att kunna nå de mål med ett forum för möte av det slag vi önskade. Elevhälsoteamets möte hade vid flera tillfällen under de tidigare diskussionerna lyfts som goda exempel på fungerande möten och deltagarna fick nu i uppdrag att se över vilka delar av dessa möten som skulle kunna tillämpas vid det nya forum deltagarna hade för avsikt att skapa. Utifrån diskussionen som här tog vid listades en rad intressanta punkter beträffande såväl syfte för mötet som för själva mötesordningen. Det andra mötet i fas två syftade främst till att få med rektor i tankeprocessen, för att på så sätt lägga grunden för ett fortsatt utvecklingsarbete.

5.5 Bearbetning och analys av data

Genom att försöka definiera olika områden som samtalen kretsar kring och inom dessa urskilja likheter respektive olikheter, har jag försökt skapa en struktur som möjliggör en tydlig beskrivning av gruppens resonemang.

Vid analysen av data har jag valt att utgå ifrån det sociokulturella perspektivet, vilket för denna studie innebär att det är gruppens kollektiva utveckling genom kommunikation som fokuseras i analysen. Fokus i denna studie ligger därmed inte på den enskilde individen och hennes tankar och förståelse. I och med att gruppen består av en rad olika yrkeskategorier kommer dock, i vissa fall, en åtskillnad mellan elevhälsoteamets representanter och pedagoger att göras.

Studiens övergripande syfte var att studera om och hur samverkan mellan skolans elevhälsoteam och den pedagogiska personalen påverkar synen på elevhälsoarbete. Centralt i det sociokulturella perspektivet är att människan formar sina tankar och språkliga verktyg beroende av den miljö hon befinner sig i (Säljö, 2005). De sätt att tala, tänka och handla som vi möter i vår omvärld tar vi till oss och använder oss själva av. För att göra det möjligt att lättare hantera vår omvärld skapar vi i dessa sammanhang språkliga verktyg, med vars hjälp vi tolkar och förstår omvärlden. Omvärlden förmedlas, medieras, till människan genom

verktygen. De yrkeskategorier som representeras i studien kan visserligen sägas befinna sig i samma miljö, men på grund av de olika roller de har i denna miljö utvecklar de sinsemellan delvis olika verktyg.

Utifrån det sociokulturella synsättet är de tankar och handlingar som utförs i skolans praktik, i den pedagogiska praktiken och i den praktik som elevhälsopersonalen är verksam, medierade i de språkliga verktyg som projektets deltagare använder sig av. Detta innebär att deltagarna bär på tolkningar och föreställningar om elevhälsoarbete som är historiskt och kulturellt medierade i deras språk och handlingar. I studien har jag försökt studera, tolka och analysera dessa föreställningar och vad som händer med föreställningarna i mötet med andras tolkningar och föreställningar.

Analysen bygger på vad som framkommit vid inspelningarna av de tre mötena, resultatet av enkäterna och de anteckningar jag själv gjorde under och efter introduktionstillfället. Till viss del förekommer även tankar från de dagboksanteckningar jag fört efter och mellan de möten vi haft. Inspelningarna har avlyssnats efter varje mötestillfälle och en fortlöpande analys har gjorts under projektets gång.

För att utifrån min insamlade data få möjlighet att se mönster och förändringar, med utgångspunkt i studiens syfte, har jag valt att redovisa resultatet uppdelat dels i de två tidigare nämnda faserna, dels i form av en uppdelning utifrån studiens mötestillfällen. Därefter tog jag fasta på de områden gruppen valde att samtala kring för att sedan följa samtals utveckling runt dessa områden. Jag menar att jag på så sätt kan få syn på dels de olika yrkeskategoriernas föreställningar om det som diskuteras och dels på en eventuell förändring av föreställningarna i samtalen, det vill säga det kollektiva lärandet.

5.6 Förförståelse

Gadamer menar att vi människor alltid bär en förståelse med oss, präglad av de erfarenheter och de sammanhang vi lever i (Allwood & Erikson, 1999). Alla våra upplevelser, vår kulturella bakgrund, vårt språk, vår utbildning och vårt sociala sammanhang präglar det sätt på vilket vi tolkar vår omgivning. På så sätt finns ingen objektiv början utan endast en nuvarande förståelse eller förförståelse, som sätter gränser för hur vi uppfattar saker och ting och vad vi förmår att ifrågasätta, men som på samma gång också är nödvändig för att vi över huvud taget ska kunna förstå och tolka olika fenomen. Gadamer använder sig av begreppet *förståelsehorisont*. Han menar att förståelse handlar om att två horisonter, som är möjliga att se över, smälter samman till en ny förståelsehorisont, som skapas genom den tolkning som görs. De samtalstillfällen som möjliggjorts i denna studie kan ses som sådana sammanhang, där olika personers förståelsehorisonter kan lyftas och genom samtal och tolkning smälta samman till en ny, gemensam förståelsehorisont.

I aktionsforskning går praktikerforskarens uppdrag ut på att utforska den egna verkligheten och ställa frågor till denna. För att kunna göra det ställs det kanske ännu högre krav på en praktikerforskarens medvetenhet om sin egen förförståelse av den verklighet som beforskas (Rönnerman, 2004). Det är inte för inte som ordet "hemmablind" används i situationer då en bekant omgivning betraktas. Folkesson (2004) poängterar att det i detta sammanhang är av stor vikt att ständigt förhålla sig kritisk till den egna rollen och skapa distans genom självreflektion. Hon undanhåller dock inte de stora svårigheter hon själv har erfarit, just när det gäller att hålla distans genom självreflektion. Folkesson menar att en metod att närma sig

problematiken kan vara att själv formulera sig kring den egna förståelsen för att på så sätt medvetandegöra de oformulerade föreställningarna.

Eftersom jag själv väl känner den verksamhet som projektet ska genomföras i, ställer det extra stora krav på mig som forskare att ständigt vara medveten om och vaksam för vad min förförståelse kan innebära för de tolkningar jag gör. Jag går in i projektet med en egen förståelse och min ambition är att i så stor utsträckning som möjligt reflektera över bakgrunden till mina egna antaganden, tolkningar och de frågor jag ställer. Alvesson och Sköldbberg (2008) menar att forskning som är präglad av reflektion handlar om att betrakta verkligheten och vardagen och i denna lyfta fram det som vid en första anblick verkar trivialt eller ovidkommande. Tolkningen av reflektionen blir central i forskningen och det är viktigt att ständigt vara medveten om förförståelsens betydelse i denna process. Den process som sätts igång kan ses som en kritisk självprövning av egna tolkningar av reflektioner. Det är också av stor vikt att hela tiden visa ett öppet förhållningssätt till den process som sker.

Den största erfarenheten och förståelsen av skolan har jag i min roll som lärare och mentor och jag är medveten om att det först och främst är utifrån ett lärarperspektiv som jag betraktar verksamheten. Jag har varit yrkesverksam i grundskolans sedan 1989 och har undervisat i flera olika ämnen, såväl praktisk-estetiska som språk och SO. Jag är på så sätt väl bekant med de svårigheter och hinder som lärare upplever i sin arbetssituation och även med de rutiner eller brister på rutiner som förekommer. Utifrån ett lärarperspektiv har jag även en förståelse för andra yrkesgrupper inom skolan. Min erfarenhet som specialpedagog och medlem i elevhälsoteamet är högst begränsad, även om jag det senaste året på halvtid tagit steget över till specialpedagogens roll och på så sätt fått inblick i skolans vardag från ett delvis annat perspektiv. Jag har alltså själv erfarenhet av två av de yrkesroller, pedagogens och specialpedagogens, som ingår i studien, men däremot inte av kurators eller studie- och yrkesvägledarens roll. I min tolkning av den process som kommer att ske blir det viktigt att ständigt vara medveten om dessa förutsättningar.

5.7 Reflektioner kring forskarrollen

I min roll som forskare har jag fungerat som samtalsledare vid diskussionerna kring utveckling av elevhälsoarbetet på skolan, med syfte att skapa en mötesstruktur och fördela ordet. Min roll har även innefattat att hålla kvar tråden samt att fördjupa och fokusera diskussionen runt viktiga frågor i utvecklingsarbetet. Jag har även, med utgångspunkt i vad gruppens samtal kretsat kring, lyft och teorianslutit vissa frågeställningar som kommit upp under samtalens gång. I och med inspelningarna kunde jag noga lyssna igenom de samtal som fördes och på så sätt även få en tydlig bild av min egen roll som handledare. En handledares arbetsmaterial är det som sker i stunden och en god handledare har också förmågan att ta till vara detta genom att till exempel ställa de rätta frågorna, vara observant på när ett förtydligande eller en fördjupning av en fråga kan vara befogad eller placera fokus på en tanke som kan vara gynnsam för en fortsatt diskussion. Min egen erfarenhet av att handleda är begränsad och därför kan jag här vara kritisk på en rad punkter. Å andra sidan hade jag det inspelade materialet till mitt förfogande, vilket gav mig möjlighet till att vid avlyssningen plocka upp intressanta tankegångar som tidigare fallit bort i diskussionen, för att lyfta dessa vid nästa tillfälle. Det finns heller inga genvägar till att bli en god handledare förutom att träna på situationen, vilket detta projekt har gett mig möjlighet till likväl som att själv granska min insats som handledare.

5.8 Validitet och generaliserbarhet

Aktionsforskning skiljer sig från andra sätt att forska i det att forskaren är en del i forskningsprocessen. Detta faktum har fått betydelse för synen på trovärdighet inom aktionsforskning. Det förs en debatt om huruvida aktionsforskning kan anses vara trovärdig eller inte. Folkesson (2004), som talar för aktionsforskning, menar att de kriterier som anses gälla för en studies trovärdighet, föreslås av akademiker. I stället menar Folkesson att särskilda kriterier borde gälla för aktionsforskningen eftersom denna har de dubbla målsättningarna att både förstå och förbättra praktiken.

En typ av validering som jag anser kan gälla inom aktionsforskningen är pragmatisk validering. *Pragmatisk validering* (Kvale, 1997) innebär att det förändrade handlande som blir en följd av kunskapsintresset kan ses som bevis för validiteten hos kunskapsintresset. Kvale uttrycker det som att ”effektiviteten hos våra kunskapsanspråk demonstreras genom effektiviteten hos vårt handlande” (Kvale, 1997, s 224).

I ett aktionsforskningsprojekt utvecklar forskare och deltagare i projektgruppen ny kunskap om speciella förhållanden eller situationer som de sedan får möjlighet att tillämpa i vardagen. De handlingar som därmed blir föremål för tillämpningen kan ses som en prövning av det nya kunskapsintresset i praktiken. I denna studie kan det vara fråga om deltagarnas reaktion eller handlande i specifika situationer som förekommer parallellt med aktionsforskningens process. Det kan också komma att handla om deltagarnas reaktioner på olika frågor som berörs i samtalen och diskussionerna. Jag anser mig ha observerat såväl handlande i specifika situationer som märkbara reaktioner på frågor som diskuterats.

Deltagarkontroll är en metod som enligt Merriam (1994) stärker studiens trovärdighet. Med deltagarkontroll menas att de personer som omfattas av en studie får inblick i beskrivningar och tolkningar under processens gång och ges på så sätt möjlighet att ta ställning till resultatets trovärdighet. I denna studie har deltagarna vid varje efterföljande samtalstillfälle fått ta del av en muntlig sammanfattning av föregående samtalstillfälles inspelade material, varvid det har getts möjlighet att kommentera, utveckla eller förtydliga eventuella feltolkningar av materialet. I de situationer som i efterhand har gett upphov till osäkerhet i tolkningen av en viss utsaga har det specifika ämnet lyfts på nytt för att möjliggöra ett förtydligande.

De olika delarna i denna studie har genomförts med tanke att stärka studiens trovärdighet. I det inledande skedet lades grunden för en acceptans av genomförandet i det att skolans rektor stod bakom själva idén, samtidigt som ett kriterium för de deltagande projektmedlemmarna var att dessa skulle uttrycka en vilja att delta i utvecklingsarbetet. Några av de tillfrågade pedagogerna valde här att tacka nej. En positiv inställning till själva projektet torde bidra till resultatets validitet. Deltagarna fick också noggrann information, dels om innehållet och målet med utvecklingsarbetet och dels om studiens forskningsfokus, det vill säga själva samtalsprocessen.

Generaliserbarhet har under förhållandevis lång tid varit ett problematiskt område för fallstudieforskare (Merriam, 1994). En av svårigheterna innefattar tolkningen av begreppet generaliserbarhet som något allmängiltigt. Tillämpas denna tolkning finns det ingen mening med att överhuvudtaget tala om generaliserbarhet utifrån ett enda fall. Ett annat sätt att betrakta begreppet på, är däremot att tänka i termer av användbarheten av undersökningen för andra. Mottagaren av studien lämnas då att själv avgöra om resultaten från en viss undersökning går att tillämpa i andra situationer, vilket Merriam benämner *generaliserbarhet*

beträffande läsaren eller användaren. Det sist nämnda sättet att betrakta begreppet generaliserbarhet menar jag är giltigt för denna studie. Med andra ord är det upp till läsaren att själv avgöra om studiens resultat kan tillämpas i en annan situation.

5.8 Etiska överväganden

De fyra etiska huvudkrav som Vetenskapsrådet (1990) ställer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning är; informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Alla deltagare fick vid tillfrågande om delaktighet i studien information om såväl alla praktiska detaljer som information om både utvecklingsarbetets syfte och studiens syfte. Eftersom studien omfattar ett begränsat antal personer kunde jag personligen tillfråga deltagarna och bidra med den önskade informationen. Deltagarna fick även i detta inledande skede möjligheten att ställa fördjupade frågor. De hade då även möjlighet att tacka nej till deltagande i projektet, vilket några av de tillfrågade pedagogerna gjorde. Som en följd därav fick tanken bakom det ursprungliga urvalet ändras något. Deltagarna fick även upplysning om att varken skolan, arbetslagen eller personer kommer att nämnas vid namn och att studien inte heller avser att fokusera på enskilda personers ställningstaganden utan snarare på gruppens utveckling. För att belysa olikheter beträffande syn på elevhälsoarbete har vid vissa tillfällen utsagor från pedagoger och den särskilda elevhälsopersonalen lyfts fram, men då endast som grupp. Även om personer på skolan där studien har ägt rum, kan urskilja vem som ingår i studien, redovisas resultatet på ett sådant sätt att det inte går att identifiera personliga uttalanden. I rapporten har skolan getts ett fiktivt namn. Slutligen kommer det empiriska materialet inte att användas på något annat sätt än i denna studie.

6. Resultat

Studien är ett aktionsforskningsprojekt med syfte att, genom samverkan mellan skolans elevhälsoteam och den pedagogiska personalen, utveckla skolans elevhälsoarbete. Aktionsforskningsprojektet utgörs därmed av ett samarbete mellan några av skolans pedagoger, representanter från skolans elevhälsoteam och mig som forskare. Samtliga parter har under arbetets gång varit delaktiga i att formulera de frågeställningar och fokus som fortlöpande diskuterats under processen.

Resultatet bygger på en analys av de samtal gruppen har genomfört, de reflektioner deltagarna har gjort mellan mötestillfällena, två enkäter och dagboksanteckningar jag själv har fört under arbetets gång. Resultatet kommer att redovisas dels med utgångspunkt i de samtalstillfällena vi haft och dels med utgångspunkt i de frågeställningar som utgör studiens syfte. Efter varje avsnitt kommer jag att göra en sammanfattande analys av materialet. I vissa delar av samtalen blir det tydligt att de olika yrkeskategorierna syn på elevhälsoarbete skiljer sig åt. För studiens räkning blir detta i vissa fall intressant att lyfta fram, i övriga fall redovisar jag resultatet på gruppnivå. Jag kommer att använda mig av begreppen *pedagogisk personal* och *elevhälsans personal* för att belysa skillnader mellan grupperna men däremot kommer jag inte att lyfta fram enskilda personer. De rubriker som används i resultatredovisningen är hämtade från de frågeställningar som knyter an till studiens syfte.

6.1 Fas I

6.1.1 Introduktionsmötet

Syftet med första träffen, introduktionsmötet, var, att med alla projektgruppens medlemmar samlade, åter gå igenom studiens syfte och upplägg. Jag klargjorde min egen och deltagarnas roller ytterligare och det fanns möjlighet att ställa frågor. Därefter besvarade deltagarna den inledande enkäten. Eftersom det inte förekom några gemensamma diskussioner om elevhälsa i detta skede är det endast resultatet av enkäten som redovisas nedan under de två rubrikerna *syn på det individuella* respektive *det kollektiva elevhälsoarbetet*.

Deltagarna hade vi detta tillfälle inte tidigare getts möjlighet att reflektera kring sin egen syn på begreppet elevhälsa, vilket blev tydligt när enkäten presenterades. Mina dagboksanteckningar visar att några av deltagarna fäller kommentaren ”man får verkligen tänka till för att svara på frågorna”. En av pedagogerna noterade vid samma tillfälle, att bara det faktum att pedagoger och elevhälsans personal träffas på detta sätt gör att frågor om elevhälsoarbetet kommer upp.

Syn på det individuella elevhälsoarbetet

Den pedagogiska personalen nämner genomgående ett ständigt pågående arbete i vardagen som innefattar värdegrundsfrågor och förebyggande arbete tillsammans med eleverna. I beskrivningarna av det konkreta arbetet trycker pedagogerna på vikten av att ständigt uppmärksamma och ta tag i situationer som hela tiden dyker upp i vardagen. Det kan handla om att rent konkret ingripa i akuta situationer i klassrum, korridorer eller andra delar av skolbyggnaden. Ibland behöver situationerna utredas vidare, vilket kan leda till samtal med elever och föräldrar. En annan viktig del av elevhälsoarbetet handlar om att verkligen lyssna på elever och känna in elevens sinnesstämning för att på så sätt uppmärksamma det som eleven inte kan eller vill sätta ord på.

”jag måste även vara duktig på att känna in och lyssna för att så att säga upptäcka elever som mår dåligt”.

Pedagogerna betonar även vikten av att föra en diskussion med kollegorna i arbetslaget, men tillägger genomgående att detta hittills inte har fungerat, eftersom kollegorna i arbetslagen inte möter samma elever. Däremot har synen på elevhälsoarbete varit föremål för diskussion i ett av arbetslagen. Trots att lärarna är samlade i arbetslag upplevs arbetet som individuellt och isolerat och uttrycks som;

”Vi arbetar som isolerade öar.”

En av elevhälsans personal nämner att det i klasserna ständigt pågår elevhälsoarbete och samma person tar även upp värdegrundsarbetet och även vikten av att detta ständigt hålls aktuellt. Synen på individuellt elevhälsoarbete beskrivs som ett konkret arbete där elevhälsans personal lyfter att de på flera olika sätt får kännedom om elever i svårigheter. De kan till exempel bli kontaktade av elever, mentorer och föräldrar eller få informationen via elevhälsoteamets möten. Även i samtal med en enskild elev kan liknande information komma fram. En person uttrycker det som att hon ”blir inbjuden att hjälpa till”. En person betonar hur viktigt det är att samtala med samtliga de pedagoger som ingår i arbetslaget runt barnet och en annan upplever sig ha en mer samordnande funktion och fungera som ”en spindel i nätet” i vissa elevhälsofrågor. Ytterligare en arbetsmetod är att arbeta enskilt med barnet, befinna sig nära barnet för att på så sätt vara en resurs. Från elevhälsans personal upplevs det ibland som om pedagogerna har allt för stora förhoppningar beträffande enskilda elevhälsoinsatser.

Synen på det individuella arbetet innefattar även tankar runt dokumentation. Alla pedagogerna nämner dokumentation och det framkommer i anteckningarna att arbetet med densamma är under utveckling. I och med dokumentationen har pedagogerna tvingats att i ord formulera de svårigheter de möter, vilket de anser har ökat medvetenheten kring elevhälsoarbetet. Några av pedagogerna menar att de genom dokumentationen har utvecklat ett språk och en process för sitt arbete. Endast en av elevhälsans personal nämner dokumentation som en del av det individuella arbetet.

Syn på det kollektiva elevhälsoarbetet

När det gäller skolans kollektiva elevhälsoarbete uttrycker pedagogerna en avsaknad av kommunikation mellan elevhälsoteamet, skolans trygghetsteam (som arbetar med antimobbningsfrågor) och den pedagogiska personalen. Det finns en uttalad känsla av att elevhälsans personal, beroende på yrkeskategori, tänker annorlunda runt svårigheter, men hur tankergångarna går kan pedagogerna endast ana sig till eftersom det upplevs att samtal inte förekommer. Samtal med elevhälsans personal efterfrågas och en person menar att det ibland är ”lättare att förstå när man samtalar”. Pedagogerna uttrycker även att tydlig återkoppling ofta uteblir eller att återkopplingen ofta kommer efter en alltför lång tid. I situationer som pedagogen upplever som akuta och önskar få snabb återkoppling på och stöttning i, kan det vara nödvändigt att ”vara på” för att ett ärende ska tas upp och en återkoppling ske. Bristen på koppling mellan elevhälsoteamets arbete och pedagogernas elevhälsoarbete gör att pedagogen på så sätt går i ovisshet om vad som skett med det ärende hon eller han har lämnat vidare eller otåligt väntar på stöttning i hur en situation ska hanteras.

”Jag upplever en splittring eller ett gap mellan pedagogernas elevhälsoarbete

och skolans gemensamma elevhälsoarbete.”

Elevhälsans personal tänker främst i generella termer när det gäller det kollektiva elevhälsoarbetet. Det är skolans övergripande arbete med frågor så som värdegrundsarbete, engagemang i verksamheten och arbetet med att implementera elevhälsoplanen som nämns. Vikten av tydligt formulerade mål och en ifrågasättande attityd är ytterligare faktorer som lyfts. På enkätens fråga om ”synen på det gemensamma arbetet” betonar elevhälsans personal även vikten av att skapa nya och tydliga strukturer och tillvägagångssätt, vilket idag bland annat utgörs av det pågående arbetet med rutiner och verktyg för dokumentation. Dokumentationen betecknas dels som ett sätt att skapa trygghet för elever i behov av stöd, dels som ett verktyg för att avlasta pedagoger i arbetet med eleverna för att på så sätt förhindra att ärenden, när sådana behov uppstår, inte förs vidare till en högre nivå. Avseende rutiner och verktyg för dokumentation upplevs skolan ligga långt fram.

”Tydligt tillvägagångssätt så att alla pedagoger tar hjälp av EHT”

6.1.2 Analys av introduktionsmötet

En betydelse av ordet reflektion är begrundan, som riktas mot till exempel den egna verksamheten (Bengtsson, 1998). Bengtsson menar att en förutsättning för begrundan är att individen har upptäckt sig själv, vilket öppnar upp för människan att förstå sitt eget förhållningssätt i olika situationer. Denna process är nödvändig för att reflektion kring den egna verksamheten ska vara nödvändig och leda fram till förändring. Introduktionsmötet syftade till att få deltagarna att reflektera kring sin egen syn på elevhälsoarbete. Enkätsvaren och kommentarer som jag noterat i dagboksanteckningarna ger ett intryck av att åtminstone vissa av gruppmedlemmarna inte tidigare, aktivt, formulerat sig kring vad elevhälsoarbete egentligen innebär. Tillfällen skapas vanligtvis inte till att fundera kring frågorna. En möjlig slutsats som kan dras av detta är att det elevhälsoarbete som utförts fram till nu antingen är ett resultat av vad och hur omgivningen sedan tidigare handlar eller möjligtvis en känsla av vad som borde göras. Det är vanligt förekommande att handlingar sker efter vanemässiga och inlärdade mönster, utan att ha föregåtts av reflektion (Säljö, 2000; Rönnerman, 2004; Backström, 2007).

Forskning visar att skolors kollektiva elevhälsoarbete allmänt sett och organisationen av detsamma, har ägnats litet intresse, vilket bland annat har lett till avsaknad av mål och riktlinjer för arbetet (Ahlstrand, 1995, SOU, 2000, Asp-Onsjö, 2006, Backlund, 2007). Backlund (2007) menar att de organisatoriska inslag som finns runt arbetet idag kan betraktas som institutionaliserade och ett uttryck för gamla föreställningar och förväntningar. I enkäten fick deltagarna svara på vad de såg som *enskilt* respektive *kollektivt elevhälsoarbete* och i svaren framkommer en skillnad mellan hur den särskilda elevhälsopersonalen och pedagogerna uppfattar arbetet. Merparten av de uppgifter och handlingar som pedagogerna nämner, placeras under frågan ”syn på det egna elevhälsoarbetet”. När pedagogerna ska beskriva det kollektiva elevhälsoarbetet, framställs detta i negativa ordalag och genomsyras av en känsla av brist på kommunikation. Formuleringar som ”splittring, gap, isolerade öar” används i beskrivningen. Elevhälsans personal presenterar det gemensamma arbetet i generella termer och använder ord som övergripande arbete, värdegrundsarbete och implementeringsarbete. Det är intressant att notera att värdegrundsarbetet nämns av pedagogerna som det egna arbetet och hos elevhälsans personal som det gemensamma. Detsamma gäller dokumentation, som av pedagogerna uttrycks om det egna arbetet medan

elevhälsans personal ser det som ett gemensamt arbete. Jag tolkar denna skillnad i beskrivningen av det gemensamma arbetet som att pedagogerna upplever sig ensamma i det arbete de utför, trots att de listar detta ensamma arbete under det som de anser vara skolans gemensamma arbete, vilket är ytterligare ett tecken på avsaknaden av gemensamma mål och riktlinjer för arbetet. I det stora hela uttrycker elevhälsans personal en mer positiv bild av skolans elevhälsoarbete än vad den pedagogiska personalen gör.

Redan i detta skede framgår att mötet mellan den särskilda elevhälsopersonalen och pedagogerna verkar inspirerande på tankarna kring det dagliga elevhälsoarbetet.

6.1.3 Samtalstillfälle 1

Vid introduktionsmötet fick deltagarna ta del av ett kort utdrag ur Elevvårdsutredningen. Tanken var att till samtalstillfälle 1 fundera över utredningens utgångspunkter och slutsatser och därifrån lyfta tankar och funderingar de speciellt fäst sig vid. Samtalstillfälle 1 inleddes följaktligen med att lyssna in var och ens reflektioner runt utredningen. Därefter valde deltagarna att göra en gemensam inventering av vad som fungerade bra i skolans elevhälsoarbete i dagsläget. Utifrån de två inledande punkterna enades gruppen till sist om vilka frågeställningar som var viktiga att ta med ut i verksamheten, iaktta, reflektera kring samt återkoppla på nästkommande samtalstillfälle. De frågeställningar man till sist enades kring var; *Vilka forum för möten har vi idag? Hur fungerar de mötesforum som finns?* och som en förlängning *Hur skulle framtida mötesforum kunna tänkas se ut?*

Dagboksanteckningar 2010-04-25

Har idag gjort en noggrann genomlysning av inspelningen från förra samtalstillfället. Det är intressant att se vilken tydlighet i samtalsmönster som är möjliga att iaktta när det finns en ljudinspelning. Jag har gjort ett sammandrag av samtalet för att lyfta det som fokuseras och även för att få möjlighet att själv sätta strålkastare på vissa intressanta noteringar och detaljer. Har därefter bestämt mig för att problematisera Läroplanens skrivelse ”Alla som arbetar i skolan skall”, eftersom pedagogerna vid upprepade tillfällen berörde detta vid samtalstillfälle 1.

Syn på elevhälsoarbete

Genom att låta gruppen ta del av utredningens utgångspunkter och tankar har gruppen getts möjlighet att betrakta sin egen verksamhet, det speciella, med hjälp av det generella, teorianknytningen (SOU:2000).

Det allra första som lyftes när samtalet startade var konstaterandet att begreppen lärande och hälsa är starkt sammankopplade när det gäller elevhälsoarbete. Citatet ”lärande och hälsa styrs av samma generella faktorer” fungerade på så sätt som en utgångspunkt för vår diskussion.

Tankar på att skapa en helhet av de fokusområden skolan arbetar med, har sedan tidigare förekommit i planerna på att göra om de två dokumenten Likabehandlingsplan och Elevhälsoplan till ett enda dokument. En av deltagarna påpekar att det arbete som kan kategoriseras under rubriken likabehandling, kan ses som en del av elevhälsoarbetet och smälter på så sätt samman med det sist nämnda.

Både elevhälsans personal och pedagoger nämner flera arbetsuppgifter som de kan se borde vara föremål för ett gemensamt arbete. Ett exempel är dokumentationen, som tidigare betecknats som trygghetsskapande, men som nu också framställs i ett annat ljus, som en uppgift som ska utföras och som pedagogen samvetsgrant utför, men som även ger en upplevelse av att inte tillföra något till det pedagogiska uppdraget. Pedagogerna menar att det saknas en diskussion runt innehållet i dokumentationen. En av pedagogerna upplever kontakten med elevhälsoteamet främst som en papperskorrespondens som inte är utvecklande

för henne som pedagog. Elevhälsans personal konstaterar att forum för diskussion finns i de möten med elevhälsoteamet som förekommer varje vecka, medan pedagogerna uttrycker sin avsaknad av liknande forum. I sammanhanget lyfter pedagogerna den psykosociala miljön och menar att de olika yrkeskategorierna på skolan har olika kunskap om densamma, eftersom de möter eleverna under skilda förutsättningar. För att kunna dra nytta av och samverka kring dessa olika kunskaper behövs en mötesplats, ett forum. En person har fäst sig vid Elevvårdsutredningens påstående att elevhälsans personal kan mycket om hur eleverna mår och menar att även pedagoger här har stora kunskaper, men att veta om och arbeta med svårigheter är två vitt skilda saker. Med andra ord efterlyser pedagogerna samtal med elevhälsans medlemmar, där de kan få handledning och stöttning i hur de kan hantera olika situationer.

”...ett forum där vi diskuterar...EHT har ju det....men hela skolan...”

Förebyggande elevhälsoarbete

När det gäller planeringen för det framåtsyftande arbetet upplever elevhälsans personal, som idag ansvarar för detta, att det är ett ensamt och självständigt arbete som istället borde inkludera övrig personal och göras till en gemensam fråga. De uttrycker att de saknar regelbundenhet och inplanerad tid för att föra ut arbetet i verksamheten. Uppgiften att implementera, exempelvis en arbetsgång, kan därmed upplevas som att viktig tid för pedagogerna tas i anspråk, vilket i sin tur skapar en känsla av otillfredsställelse för elevhälsans personal. Trots detta upplevs ett intresse för frågorna från pedagogernas sida. Pedagogerna instämmer i vikten av att organisera och planera verksamheten för att på bästa sätt kunna föra ut tankegångar och rutiner till all personal i verksamheten. Det konstateras även att det arbete som görs idag ofta är av akut karaktär. Här ges exempel på gruppbetenden bland eleverna som är svåra att hantera i akuta situationer och pedagogerna menar att förebyggande arbete istället borde fokusera på att skapa en gemensam grund för att förhindra att liknande beteenden uppstår. En annan tanke som lyftes av pedagogerna vid detta tillfälle är att skolans elevhälsoarbete är ett gemensamt uppdrag för alla anställda på skolan.

”det finns ett gemensamt uppdrag för alla skolans anställda och det tycker jag är en oerhört viktig fråga, all skolpersonal i samarbete och samförstånd..”

Möjligheter respektive hinder för elevhälsoarbete

En inventering gjordes av vad som fungerar bra idag och i och med denna diskussion lyftes också de hinder som finns för ett effektivt elevhälsoarbete. De möjligheter som presenterades kan sägas utgå från det som gruppen anser redan fungerar bra och grundläggande för detta är upplevelsen av en *utvecklingsvilja* bland personalen. De menar att skolan har genomgått en kaotisk period och att viljan att hitta nya strukturer nu är stark. Även det goda samarbetet och tillåtande klimatet inom elevhälsoteamet nämndes. Andra möjligheter som tas upp är utvecklandet av rutiner och verktyg kring dokumentation och arbetsgång som gruppen upplever har kommit en bra bit på väg. Pedagogerna upplever att strukturen skapar trygghet och att aktiv användning av de dokumentationsverktyg som finns utvecklar tänkandet och professionalismen kring hantering av olika ärenden.

Det framkom också att åtminstone en av elevhälsans personal var delvis obekant med strukturen på skolan, det vill säga att arbetslagen i årskurs 7-9 under innevarande läsår inte fungerar som arbetslag är tänkta att göra i och med att lärarna i lagen i liten utsträckning undervisar samma elever. Konsekvensen av detta blir att de kartläggningar och analyser av

elever i behov av stöd, som är tänkta som ett gemensamt arbete i arbetslagen inte är möjliga att göra i detta sammanhang.

En viktig förutsättning för att möjliggöra ett bra elevhälsoarbete anses väl fungerande *mötesforum* vara. Elevhälsans personal uttrycker sig mycket positivt om det mötesforum, elevhälsoteamets möte, de har att tillgå varje vecka. Pedagogerna å sin sida efterfrågar olika sorters forum för diskussion. De upplever att de har behov av forum för att ventilera tankar och idéer, för att få stöttning i att till exempel hantera en grupp med tung psykosocial miljö, för att få hjälp att vidareutveckla tankar och idéer och inte minst för att få möjlighet att tillsammans med andra stå bakom de beslut som fattas. Som en pedagog uttrycker det ”någon som ställer frågor som får en att tänka vidare själv”. De upplever vidare att när det kommer till elevhälsa är det lätt att ta på sig för mycket själv. Elevhälsans personal bekräftar tankarna om att lärare ofta ”tar på sig för mycket” i stället för att lämna vidare i ett skede då ett problem skulle kunna lösas på ett annat plan och lyfter i sammanhanget vikten av att veta var gränserna för den enskilda personens insats går. De menar att ”ibland gäller det att komma fram till att det är ”good enough”.

”..att bedriva undervisning det gör ju pedagogenmen hur mycket annat har pedagogen och hur mycket tar det på läraryrket, det gnager ju rätt så stygt och om vi ser till personalens hälsa så mår ju de dåligt i detta ...och inte påverkar det barnen positivt”

”jag pratade med en nyutexad lärare som sa att hon trodde att hon skulle få undervisa mer...hon var helt chockad...”

Under samtalets gång kommer klasskonferensen upp och diskussionerna kretsar runt dess innehåll och varför den förekommer över huvudtaget. Gruppen är i stort sett enig om att klasskonferensen, som den ser ut idag, har ett oklart syfte och bidrar mer till en känsla av sänkning än till att lyfta och problematisera svårigheter som tas upp runt grupper eller enskilda individer. I vissa fall tycks den fungera som ett forum för att berätta och prata av sig. Återigen betonas vikten av att systematiskt få diskutera och utbyta tankar runt problematiska situationer med olika yrkeskategorier och ämnesföreträdare, något som klasskonferensen inte möjliggör.

Vikten av *väl fungerande arbetslag* är ett ämne som lyfts vid flera tillfällen under samtalets gång och ställs i relation till det nuvarande forumet klasskonferensen. Flera av gruppdeltagarna, både elevhälsans personal och pedagogerna, har goda erfarenheter från väl fungerande arbetslag, där de lärare som ingår undervisar gemensamma elever, vilket möjliggör diskussioner runt elevärenden. De menar att rutininslag med till exempel en punkt för elevhälsa på dagordningen för arbetslagets möten och rutinmässigt deltagande av elevhälsans personal skulle höja arbetslagets kvalitet när det gäller elevhälsoarbetet runt gruppen och individen. De menar även att, när arbetslaget fungerar optimalt finns inte längre behov av klasskonferensen. En av deltagarna uttrycker det som att ”om man har arbetslag på riktigt så är klasskonferensen inte ett särskilt viktigt forum”.

Pedagogerna lyfter vidare fram vikten av att *alla blir delaktiga i skolans elevhälsoarbete* på så sätt att alla får mandat att delta i arbetet. Delaktigheten skapar i sin tur legitimitet från elevernas sida. Som det är idag, har inte alla personalgrupper mandat, menar de. Till följd får detta att eleverna uppvisar en negativ attityd mot exempelvis lokalvårdare. Genom att ge mandat för och stärka vaktmästeri, lokalvårdare och måltidspersonal i rollen som ansvarstagande vuxna på skolan skulle elevernas syn på dessa personalgrupper förändras och bli ett led i ett gemensamt elevhälsoarbete som omfattas av hela skolans personal. Ett sätt att

åstadkomma detta är att låta dessa personalkategorier spela en viktig roll vid aktiviteter som de inte vanligtvis förknippas med, till exempel friluftaktiviteter.

Några dagar efter diskussionen om delaktighet, mandat och legitimitet och den betydelse det har för skolans gemensamma elevhälsoarbete, inträffade situationen som beskrivs i dagboksanteckningarna nedan. Situationen bekräftar de antaganden som gjordes av projektgruppen.

Dagboksanteckningar 2010-03-30

Vid lunchtid satt jag och diskuterade ett mobbningsärende med en pedagog som tidigare arbetat på en annan skola. I samband med diskussionen kom den allmänna stämningen på skolan upp och pedagogen uttryckte sin förvåning över hur många elever som inte hälsade på vuxna, något som hon inte var van vid. Vilken relation har vi till våra elever, vilka förväntningar har vi på varandra och vad behövs i arbetet med attityder för att skapa en vi-känsla som innefattar *alla, såväl alla elever som all personal på skolan?*

Tid uppfattas återkommande som en bristvara i olika sammanhang och även som ett hinder för elevhälsoarbetet. Gruppen konstaterar att skolans uppdrag är stort och att det är svårt att rymma de olika delar uppdraget består av. Tidsbristen tas av elevhälsans personal upp som ett hinder för utvecklandet av rutiner runt elevhälsoarbetet och av pedagogerna som ett hinder för möjligheten att genomföra de samtal och diskussioner runt svårigheter som det finns behov av. En av elevhälsans personal upplever att det finns en konflikt i utvecklingsarbetet, kopplat till tid, vilket hon uttrycker med ”jag upplever att det finns ett intresse men också att jag tar värdefull tid”.

Även avsaknaden av *relation till eleverna* uppfattas som ett hinder och en deltagare menar att det kan vara svårt för personal som inte står så nära eleverna, att gripa in och säga till när relation till eleverna i fråga saknas.

6.1.4 Analys av samtalstillfälle 1

Utifrån deltagarnas reflektioner efter genomläsningen av Elevvårdsutredningen tolkar jag det som att de har fått en tydligare helhetsbild av vad elevhälsoarbete innebär och vilka delar som ingår. De har gjort iakttagelser som visar på en förändring av sin egen syn på elevhälsoarbete. Till exempel bekräftas det logiska i sammanslagningen av Likabehandlingsplanen och Elevhälsoplanen av utredningens utgångspunkter och förstärker motivet till handlingen. Vissa delar som inte kom till uttryck vid introduktionsmötet lyfts och diskuteras vid samtalstillfälle 1. Inledningsvis är det framför allt pedagogerna som efterlyser forum, men ju längre samtalet fortgår, ju fler exempel lyfts på forum, som skulle gynna alla parter arbete. Behovet av samverkan framträder tydligare när det gäller såväl dokumentation som arbete med den psykosociala miljön och utveckling av redskap för att hantera svårigheter. Pedagogerna får ta del av EHTs upplevelse av att ta viktig tid i anspråk i arbetet med att implementera elevhälsoplanen samtidigt som EHT blir medvetna om att pedagogerna efterfrågar mer tid för att arbeta med liknande frågor. När det gäller förebyggande arbete och utveckling/planering av detsamma, är hela gruppen mer eller mindre samstämmig. I inledningsskedet lyftes det förebyggande arbetet mest som värdegrundsarbetet i klassrummet men har nu sträckt ut sig till att mer omfatta hela personalen i verksamheten. En förskjutning har därmed skett i diskussionen och deltagarna har fått ett vidgat perspektiv på sin syn på elevhälsoarbete. Bowden och Marton (1998) menar att gemensam reflektion, där till exempel olika yrkesverksamma grupper genom reflektion, får ta del av varandras syn på olika fenomen, berikar respektive gruppers förståelse av samma fenomen och leder fram till ny förståelse, så kallad *kollektiv medvetenhet*.

I diskussionerna framträder två områden som utgör både möjligheter och hinder för utveckling av elevhälsoarbetet. Det första området berör samverkan mellan alla personalkategorier för att få en gemensam grund att stå på och innefattar ett ömsesidigt relationsskapande med skolans elever. Det andra området innefattar konstruktiva diskussioner runt svårigheter med syfte att hitta lösningar eller komma vidare i en fråga. Pedagogerna efterfrågar rutiner, men inte endast när det gäller att tillämpa en viss arbetsgång, utan även stöttning i att hitta och utveckla verktyg för hantering av svårigheter. Det blir tydligt att pedagogerna upplever en osäkerhet runt hur en rad olika situationer ska hanteras och efterlyser samtal och diskussion kring detta.

Det vidgade läraruppdraget och elevhälsans allt mer konsultativa funktion har förändrat yrkesgruppernas roller. Backlund (2007) ställer i sammanhanget frågan om ett indirekt stöd via konsultation verkligen kommer eleverna till del. Specialpedagogiska institutet (2006) menar att en decentraliserad organisation ger större förutsättningar för elevhälsan att arbeta närmare eleverna. En förutsättning för detta är dock att elevhälsa blir en del av det utvecklingsarbete som äger rum på skolorna. Backlund (2007) noterar dock att i samtal kring elevhälsoteamens arbete, betonade elevhälsans personal främst ansvarsförhållanden och arbetsordning i förhållande till den pedagogiska personalen, medan den pedagogiska personalen däremot uttryckte sig ifrågasättande kring detsamma. Jag tolkar detta som om att ett hinder för utveckling av verksamheten utgörs av avsaknaden av väl fungerande och målinriktade samtal och diskussioner i stora delar av verksamheten runt frågor som upplevs oklara.

Utifrån det faktum att diskussionen i gruppen återkommer till klasskonferensens form och innehåll samt bristen på tid för möten som hinder för utveckling gör jag tolkningen att de möten som redan finns inte fungerar på ett effektivt sätt för att tillgodose och möjliggöra de samtal och diskussioner som efterfrågas. Det positiva som deltagarna idag ser finns på skolan får bilda utgångspunkt för framtida möjligheter. Det som lyfts är främst en vilja till förändring hos personalen, ett väl fungerande elevhälsoteam och en positiv utveckling av arbetsgången vid ärendehantering. Det som inte nämns däremot är fungerande arbetslag och fungerande diskussioner i andra grupper inom verksamheten.

6.1.5 Samtalstillfälle 2

Vid samtalstillfälle 2 träffades gruppen i ett klassrum i en annan del av skolan vilket föranledde en diskussion om hur skolans olika ytor fungerar. Diskussionen i sig är intressant eftersom den ger en bild av hur olika platser i byggnaden upplevs av olika personer.

Dagboksanteckningar 2010-04-28

Alla i gruppen var närvarande förutom en av pedagogerna. Vi träffades i en lektionssal och mötet inleddes med många frågor och funderingar runt arbetssituationen i den här delen av skolbyggnaden. Hur fungerar läsning och larm? Kan vi bli inlåsta? Vad händer om larmet går? Ser någon att vi finns här? Intressant att höra andra yrkeskategorier ställa just de frågor som pedagogerna ständigt har. Efter en kortare diskussion kom vi igång med samtalet.

Dagboksanteckningar 2010-04-28

Jag inledde med återkoppling och fick förtydliganden på några punkter. Därefter tog vi tag i de frågeställningar som fanns med från förra tillfället. Vi diskuterade för och nackdelar med befintliga FORUM. Diskussionen böljade fram och tillbaka. I detta läge bad jag var och en i gruppen lista fyra viktiga forum som skolan behöver för att kunna jobba efter grundsatsen att *lärande och hälsa påverkas av samma generella faktorer och för att detta ska kunna bli verklighet krävs samverkan mellan skolans olika yrkeskategorier*. Var och en fick först skriva ner sina förslag på papper för att få

möjlighet att tänka själv innan diskussionen tog fart. Samstämmigheten blev relativt stor, med undantag av att framför allt pedagogerna involverade ALL personal i sitt tänkande. I detta läge låg vi inte helt i fas med min tidsplanering och jag beslöt mig för att kasta om densamma.

Mötet inleddes med en sammanfattning av diskussionen från föregående möte. Därefter flyttades fokus till de tre frågeställningar gruppen bestämde sig för att ta med från detta tillfälle. Vilka forum vi har idag? Hur fungerar de forum som finns? och som en förlängd tanke; Hur skulle framtida forum kunna tänkas se ut? Utifrån de samtal som fördes vid föregående möte och där tankar om skolans möjlighet att göra alla som arbetar inom verksamheten delaktiga i elevhälsoarbetet, gjordes teoriansknytningen till Läroplanens skrivelse ”*Alla som arbetar i skolan skall*”. Gruppen tog med sig tankarna om Läroplanens skrivelse med uppmaningen att reflektera runt denna och tänka in den i situationer de möter i vardagen fram till nästa samtalstillfälle.

Möjligheter respektive hinder för elevhälsoarbete

Gruppen ser nu många utvecklingsmöjligheter inom redan befintliga men även nya forum för elevhälsoarbete. Deltagarna ger fortsatt uttryck för hur viktigt *innehållet och formen* är för att de mötesforum som finns ska fungera effektivt. *Vad ska tas upp, hur ska det tas upp och vilka frågor* bör ställas för att möjliggöra problematisering och diskussion av problem? Deltagarna trycker på vikten av att utveckla ett forum där både individ och grupp kan utgöra föremål för diskussion och reflektion. Det är viktigt att på något sätt göra det möjligt att få en helhetsbild av gruppen för att på så sätt få möjlighet att se individen i ett större sammanhang. Det trycks på vikten av att fånga upp det som faktiskt fungerar bra för att kunna ha detta som utgångspunkt i arbetet med svårigheterna. Den information som de praktisk- estetiska lärarna kan bidra med är här av särskilt stor betydelse eftersom de ofta möter eleven och gruppen i situationer som skiljer sig från andra undervisningssituationer. Deltagarna menar också att det är viktigt att informera om vad som kommer att tas upp på mötet, för att alla ska få möjlighet att förbereda sig och tänka igenom vissa frågeställningar i god tid.

Deltagarna ser också behov av ett större forum där flera syften kan knytas ihop i ett sammanhang. Det kan handla om att knyta kontakter och skapa en vi-känsla, men också om att mer aktivt arbeta med skolgemensamma frågor, såsom värdegrundsarbete och förhållningssätt. Flexibiliteten att växla mellan stor grupp och liten grupp och även flexibiliteten när det gäller vilka deltagare som ingår vid olika mötestillfällen ses som en möjlighet i detta forum. En person menade att elevhälsa inte är en fråga enbart för skolpersonal och elever, utan att föräldrarna i allra högsta grad är en del av denna. Andra möjliga forum som nämndes var webbaserade forum, som gruppen främst kunde tänka sig att använda som mötesplatser för diskussion om rutiner och andra icke individrelaterade områden.

Den form för klasskonferens som idag råder ses återkommande som ett hinder. Förutom den negativa känsla som nämndes redan vid det tidigare mötet lyfts nu känslan av att konferensen inte fungerar på det sätt en konferens är tänkt att göra. Gruppen har synpunkter på innehållet, alltså *vad* som tas upp, men även *hur* det tas upp. När det gäller innehållet menar man att det inte finns en klar linje i varför en elev ska tas upp, vilket ger en upplevelse av att elever tas upp mer slumpmässigt. En av deltagarna menar att hon upplever att ”läraren läser namnen på klasslistan och så får någon lust att säga något som inte är relevant på en klasskonferens”. När det gäller *hur* ett ärende diskuteras menar gruppen att det snarare är fråga om en information än en diskussion, vilket får till följd att viktig information som vissa lärare känner till inte framkommer. Elevens situation problematiseras inte, utan det är snarare fråga om konstateranden och en av deltagarna menar att ”man kunde ta upp ärenden ordentligt och inte

bara rabbla listan”. Elevhälsans personal känner inte igen sig i denna mötesform och upplever inte att detta är ett forum för diskussion vilket även pedagogerna instämmer i. Även effektiviteten i dessa, till synes oklara möten när det gäller syfte och struktur, ifrågasätts också. Gruppen gör en tillbakablick med funderingar kring klasskonferensens ursprung och den betydelse detta ursprung har för den existerande formen. Samtalet kretsar kring att dagens konferens mynnar ur den gamla betygskonferensen vars syfte var att ta upp betygsvarningar. Gruppen menar att det inte behövs en konferens för detta men att ett möte kring elever som saknar betyg är viktigt eftersom det faktum att eleven saknar betyg, kan peka på att det finns en större problematik i bakgrunden.

Även arbetsplatsträffen nämndes som forum, men ansågs inte som effektivt när det gällde elevhälsa, bland annat eftersom forumet snarare tenderar att vara ett möte för information i stället för diskussion.

Det talas återkommande av vikten av att ”rätt” personer deltar i de forum som finns. De menar att för att arbetslaget ska kunna vara ett effektivt forum för diskussion, reflektion och problematisering av svårigheter krävs att de personer som ingår i detsamma arbetar med samma individer. Dessutom menar de att elevhälsans personal borde finnas med på arbetslagen möten som rutin, för att genom sin yrkeskompetens, kunna skapa andra perspektiv på svårigheter och lösningar av desamma. Deltagarna ställde frågan ”vad är det som gör att elevhälsans personal inte är med ute i arbetslagen på regelbunden basis?” Det är i arbetslaget vardagsarbetet sker, menar en pedagog. Det anses även viktigt att elevhälsans personal är närvarande vid klasskonferenserna, för att även där möjliggöra synsätt utifrån olika perspektiv. De tryckte också på vikten av att elevhälsans personal har som uppdrag att delta på konferenser och inte som det upplevs idag att ”det är bra om ni kommer”.

Ytterligare ett hinder för ett effektivt elevhälsoarbete är svårigheten att samla all berörd personal vid mötestillfällena. För att kunna skapa en helhetsbild av individer eller grupper är det viktigt att personal som möter eleven i olika situationer finns med. I de yngre åldrarna finns ofta inte lärare i praktisk- estetiska ämnen med på konferenser vilket gör att de övriga lärarna inte får möjlighet att ta del av hur eleven/gruppen fungerar eller bemöts i dessa sammanhang och motsatt får de praktisk- estetiska lärarna inte vara med i samtal runt hur elever/grupper bemöts med framgångsrika sätt. Deltagarna menar även att planering av mötestid är en organisatorisk fråga som skulle behöva ses över för att möjliggöra för berörda personer att delta på bokade möten.

Återigen kommer tiden upp, denna gång i samband med diskussion om spontansamtal, fikasamtal och spontana besök i lärarnas arbetsrum. Diskussionen kretsar kring om personalen har tid att ägna sig åt spontana samtal till nödvändigheten av desamma för att knyta kontakter, lära känna varandra på ett annat sätt och samtalets främjande effekt av kreativitet. Gruppen menar att, ”lyssna med ett halvt öra” kan ha en positiv effekt bara det ”halva örat” och tidsbristen respekteras av den andre.

Syn på elevhälsoarbete

Inspirerad av diskussionen vid föregående samtalstillfälle, där frågan om vad som behövs i arbetet med att skapa en vi-känsla bland såväl vuxna som elever på skolan, kom jag att tänka på en skrivelse från Läroplanen, som jag presenterade vid detta tillfälle.

Dagboksanteckningar 2010-04-28

Efter diskussionen om fyra forum passade det alldeles utmärkt att plocka fram Läroplanens skrivelse ”Alla som arbetar i skolan skall”. Jag hade tagit kopior från Läroplanen och markerat

de fyra ställen där skrivelsen finns med. Min upplevelse är att det blev mycket tyst när jag gick igenom skrivelsen och även en liten stund efteråt. Tystnaden bröts av att en pedagog sa ”jag tror inte ALLA vet om att detta står i Läroplanen”. Därefter kom diskussionen igång, blev livlig och på min fråga om hur de tolkar ordet *alla* fick jag snabbt svaret att ”det kan ju i alla fall inte enbart gälla läraren, eftersom det efter skrivelsen om ALLA preciseras vad just läraren ska göra”. Alla gruppmedlemmar instämde. Ännu en gång uppkom frågan om hur vi kan få med oss ledningen och på så sätt få möjlighet att använda oss av de tankar vi har inför nästa läsår. Min egen upplevelse är att skrivelsen från Läroplanen blev tämligen omvälvande för gruppen, det är möjligt att flera av gruppmedlemmarna inte hade kännedom om eller inte hade reflekterat över innebörden av densamma. Gruppen fick i uppgift till nästa möte att ”bära med sig” tankarna från skrivelsen och applicera den på situationer de möter i vardagen för att fundera över hur dessa situationer skulle påverkas/förändras om skolan aktivt arbetar efter Läroplanen. Eftersnacket var livligt och uppymt trots att det nu var sent på eftermiddagen.

Efter att ha tagit del av Läroplanens skrivelse ifrågasätter gruppen vilka yrkeskategorier på skolan som tar del av detta styrdokument. Funderingar uppkommer, om i vilken utsträckning kommunens chefer, på olika nivåer, är bekanta med skrivelsen och vad de i så fall konkret har gjort för att implementera densamma i verksamheterna. Det uppkommer även tankar om vilken innebörd skrivelsen kan få för olika yrkeskategoriers syn på sig själva och sitt eget uppdrag på skolan. En förändring av synen på uppdraget kan ge mandat och självförtroende till en förändrad roll och ett förändrat handlande. Deltagarna menar att en förändrad syn på yrkesrollen, till exempel beträffande servicepersonalen, kan skapa en positiv delaktighet i skolans verksamhet. De konstaterar enhälligt att innebörden av *alla* med nödvändighet måste gälla alla yrkeskategorier eftersom Läroplanen även preciserar vad *läraren* ansvarar för. Att förståelsen för uttrycket ”alla som arbetar i skolan” omformuleras i denna stund visar frågan ”omfattar den alla...bamba, städ, vaktmästeri.....?”.

”min spontana tanke är att det här vet inte alla som arbetar i skolan om...för vem läser Lpo mer än pedagogerna?”

6.1.6 Analys av samtalstillfälle 2

Grundat på reaktionen som följde på presentationen av Läroplanens skrivelse tolkar jag det som att anknytning till styrdokumentet står för de stora looparna i tankegången. Även om anknytningen till Läroplanen behandlar frågor som redan har diskuterats och lyfts vid flera tillfällen i samtalen tycks det som om teorin behöver tillkomma för att möjliggöra att insikten sjunker in, men kanske inte minst för att ge legitimitet till tankegångarna. Teorin bekräftar tankegångarna och ger på så sätt ytterligare syre till elden i den kollektiva förståelsen av läroplanstexten (Bowden och Marton, 1998). Utifrån reaktioner, uttalanden och frågor gör jag även tolkningen att ingen av deltagarna i gruppen var medveten om skrivelsen eller hade reflekterat över innebörden i densamma. Vid ett senare samtal bekräftade en av deltagarna, som upprepade gånger lyft frågeställningen om ”alla” att hon själv inte tänkt på vad som stod i Läroplanen, men däremot på en annan arbetsplats upplevt den positiva effekten av ett arbetssätt som inkluderade all personal i olika gemensamma aktiviteter. Det blir tydligt att deltagarnas tankar sätts i rörelse i och med de frågor som följer på de inledande konstaterandena och som rör måltidspersonal, vaktmästeri och lokalvård. Genom att ifrågasätta vem som har ansvar för tillämpningen av skrivelsen på såväl förvaltningsnivå som skolnivå visar deltagarna att deras syn på elevhälsoarbete har förändrats.

Klasskonferensen återkommer som ett av de stora hindren för ett effektivt elevhälsoarbete och det är dess innehåll och form som lyfts. Klasskonferensen grundar sig på en gammal tradition, men i och med det vidgade uppdrag skolan har idag fyller inte konferensen sin funktion.

Uppdraget att fokusera på och arbeta med helhetssituationen runt eleven ryms inte inom den form konferensen har idag i och med att samtalet snarare kretsar kring information. Eftersom det ursprungliga syftet och formen inte är känd för stora delar av personalen, uppstår missförstånd när det gäller syfte och en konsekvens av detta blir att mötet upplevs mindre meningsfullt. De praktisk- estetiska lärarna upplevs ofta utebli från möten, vilket får till följd att en fullständig bild av individens och gruppens situation, inte kan skapas. Det blir återigen tydligt att mötet blir en tidstjuv, samtidigt som diskussion efterfrågas och tid saknas. I samtalen runt klasskonferensen reflekterar deltagarna dels runt det som sker på konferensen, men även vad som är den bakomliggande orsaken till det som sker. I denna process medvetandegörs deltagarnas egen förståelse för och förhållningssätt till mötet (Bengtsson, 1998).

6.1.7 Samtalstillfälle 3

Vid det tredje och sista mötet saknades två av elevhälsoteamets personal vilket kan ha påverkat det samtal som fördes. Däremot genomförde de vid ett senare tillfälle den enkät som de övriga i gruppen besvarade vid detta möte. Träffen inleddes med en återkoppling till föregående tillfälle. Redan i detta skede märktes gruppens intresse av att fortsätta diskussionerna från förra tillfället. Bland annat diskuterades frågor runt sekretess, såsom vad som ska dokumenteras från ett samtal och var gränsen för sekretess går. Den sist nämnda frågeställningen behandlade vem som ska ha tillgång till den dokumenterade informationen runt en elev och mot vem sekretessen ska prövas. Vilka roller har mentor, förälder eller förälder till annan elev? Det är tydligt att det finns många frågetecken runt dessa frågor. Pedagogerna anser att det gagnar eleven att mentor till exempel har kännedom om vissa omständigheter i hemförhållanden, vilket i sin tur betyder att pedagogerna måste ha full tillgång till de handlingar som finns. Pedagogerna upplever att om kunskap finns om vissa omständigheter möjliggör detta en större uppmärksamhet på missförhållanden från pedagogernas sida.

Därefter återkopplade jag till läroplanens skrivelse "*alla som arbetar i skolan skall*" och de tankar som uppkommit runt denna. Nästa steg var att försöka se framåt och om möjligt dra upp några riktlinjer för hur ett fortsatt arbete skulle kunna se ut. Här utgick vi från de *fyra forum* som deltagarna vid förra mötestillfället valde ut som de viktigaste mötesplatserna på skolan. Gruppen bestämde sig för att, som ett första steg, fortsätta diskussionen om klasskonferensen och mötet avslutades med att deltagarna formulerade ett preliminärt syfte för detta forum. Även funderingar kring vilket sätt att föra ut de nya tankarna i verksamheten och hur rektor mer konkret skulle kunna involveras i processen diskuterades. Slutligen fick gruppen svara på en avslutande enkät med fokus på hur projektet inverkat på deltagarnas syn på elevhälsoarbete ur olika aspekter samt på elevhälsoarbete i framtiden.

Syn på elevhälsoarbete - samtalet

I samtalet framkommer att framför allt den pedagogiska personalen har börjat lägga märke till situationer som involverar eller innebär möten med servicepersonalen. På en gemensam studiedag, där de båda yrkeskategorierna sammanfördes uppkom en diskussion mellan pedagoger och servicepersonal, om vad ett gemensamt ansvar innebär och vilka förutsättningar som krävs för samverkan mellan personalgrupperna. En svårighet som lyfts, är att yrkesgrupperna har olika chefer. En följd av detta är till exempel att grupperna inte har gemensam arbetsplatsträff, ett forum i vilket arbetsplatsrelaterade frågor diskuteras. Pedagogerna upplever att det finns en klyfta till servicepersonalen, men att denna klyfta överbryggas vid möten på till exempel gemensamma kompetensutvecklingsdagar och att sådana möten även leder till en ömsesidig förståelse av varandras yrkesroller. Det konstateras

att även personer inom serviceavdelningen har uttryckt frustration över den särskiljning av yrkesgrupperna som idag förekommer på skolan. Någon menar att de olika yrkeskategorierna idag utgör olika öar inom samma verksamhet. Pedagogerna konstaterar vidare att skolan har kommit en bit på väg i samarbetet, i och med att servicepersonalen redan finns representerad både i Trygghetsteamet och även vid vissa utbildningstillfällen. De konstaterar dock att servicepersonalen ofta är representerad av endast en eller ett fåtal personer. Slutligen spekulerar de i vad det skulle innebära för samarbetet om de olika yrkeskategorierna tillsammans skulle sätta sig in i skolans styrdokument.

En konsekvens av bristen på samverkan, menar pedagogerna, är känslan av att andra personalkategorier förväntar sig att pedagogerna ska hantera elevkonflikter i stället för att samarbeta runt dessa.

”de väntar på att jag ska agera och jag vet inte varför jag ska agera mer än någon annan.....det är svårare när man inte har relation till eleverna men å andra sidan har jag inte relation till alla elever som spelar fotboll i korridoren heller.....

EHTs deltagare menar hon att hon upplever sig som delaktig i hela skolans verksamhet, vilket bygger dels på hennes medverkan i EHTs möten och dels på det sätt hon själv utför sitt uppdrag, men menar också att detta kanske inte gäller servicepersonalen.

Vidare diskuteras medvetenheten, bland såväl den pedagogiska personalen som bland eleverna, om att alla som arbetar på skolan är viktiga för verksamheten. Pedagogerna själva menade att idag har de flesta förmodligen den medvetenheten, men att en annan syn kan ha varit gällande tidigare. Ytterligare en viktig faktor som lyftes, var elevernas syn på servicepersonalen. Man menar att eleverna tenderar att betrakta denna del av personalen endast utifrån det praktiska arbete de utför, till exempel lokalvårdare, vaktmästare och måltidspersonal och inte som vuxna representanter för den värdegrund som skolan står för, vilket får till följd att servicepersonalen inte får den legitimitet de behöver för att kunna fungera som sådana.

”vi skulle behöva jobba på att få eleverna att se de här personerna som personer,... inte som städ o bamba....”

Syn på elevhälsoarbete - enkäten

Som en positiv effekt av samtalen skriver samtliga deltagare i enkäten att de har fått en större förståelse för hur elevhälsoarbetet på skolan fungerar idag. En viktig del av detta utgörs av möjligheten av att ta del av olika yrkesgruppers perspektiv på arbetet med elevhälsa, men också av synliggörandet av engagemanget runt elevhälsofrågor från andra yrkesgrupper. Pedagogerna har fått fördjupad förståelse för det arbete som sker i och omkring elevhälsoteamet och den särskilda elevhälsopersonalen har fått fördjupad förståelse för det arbete som förekommer på andra delar av skolan. Även en ökad medvetenhet om sambandet lärande och hälsa nämns i detta sammanhang.

”Jag har insett att elevhälsoarbetet kan bedrivas i andra forum än EHT – och gör det”

Av enkätsvaren att döma tycks inte synen på det individuella arbetet ha förändrats i samma utsträckning, men framför allt pedagogerna ger här uttryck för en ökad medvetenhet om det egna arbetet, vilket i sin tur leder vidare till funderingar kring hur ett framtida elevhälsoarbete kan tänkas formuleras och förändras. Elevhälsans personal, som vanligtvis är ensamma i sin yrkeskategori i organisationen, menar att samtalen har visat på ett engagemang och intresse

från pedagogernas sida, som inte alltid syns eller blir tydligt i vardagen. En annan viktig insikt är att även utvecklingsarbete och implementering av elevhälsofrågor i större utsträckning skulle gynnas av samarbete och delat ansvar mellan fler yrkesgrupper.

När det gäller synen på det kollektiva elevhälsoarbetet är alla i gruppen eniga. Det som framför allt lyfts är behovet av samverkan mellan *hela skolans personal*, kring elevhälsofrågor. Samtalen har lett fram till en tydligare bild av innebörden av uttrycket ”*skolans gemensamma elevhälsoarbete*”. Gruppen menar att den fördjupade förståelsen också har satt fokus på de utvecklingsområden som är aktuella för skolan. Det engagemang från olika yrkesgrupper som framkommit i samtalen, visar också på den vilja och energi till förändring som finns på skolan, men som inte alltid blir synliga i vardagen. Det framkommer att en av elevhälsans personal har haft känslan av att det i största utsträckning är elevhälsosteamet som vill förändra, men att samtalen har förändrat den bilden, vilket torde stärka kraften i förändringsarbetet. Vidare har elevhälsoarbete som idag förekommer inom olika delar av verksamheten, men som inte alltid är tydligt för alla, synliggjorts i den gemensamma diskussionen.

När det gäller skolans utformning av det framtida arbetet menar flera av deltagarna att samtalen har skapat en grogrund för ett utvecklingsarbete, men också att fortsatta diskussioner är nödvändiga för att föra processen vidare.

6.1.8 Analys av samtalstillfälle 3

Pedagogernas starka engagemang runt skrivelsen ”alla som arbetar i skolan ska” tolkar jag som om de efterfrågar ett ökat samarbete runt gemensamma förhållningssätt i arbetet med eleverna. Pedagogerna upplever även att arbete med värdegrunden bland eleverna läggs över på dem, i situationer där alla yrkesgrupper borde vara delaktiga i detta arbete. Genom det eleverna uttrycker om servicepersonalen får de även en insikt i den maktlöshet som servicepersonalen befinner sig i, i och med att de inte har getts mandat till att vara delaktiga i skolans värdegrundsarbete. Följaktligen kan det tolkas som att båda yrkesgrupperna efterfrågar stöttning från varandra, men att förutsättningarna, med bland annat olika chefer, leder till att ett sådant samarbete uteblir. Brister i organisationen av och bristande riktlinjer kring det kollektiva elevhälsoarbetet gör sig ånyo påmint i detta sammanhang (Ahlstrand, 1995, SOU, 2000, Asp-Onsjö, 2006, Backlund, 2007).

I svaren på enkätfrågorna är det framför allt vinsten med samarbete mellan yrkeskategorierna som betonas, vilket dels påverkar förståelsen för hur elevhälsoarbete bedrivs på många olika plan inom skolan, dels för vikten av att samarbeta runt utvecklingsarbete kring elevhälsofrågor. Den insikt som en förståelse för andras arbetsinsatser och arbetsuppgifter utgör, tycks skapa en positiv energi som främjar intresset för vidare arbete och engagemang. Även det individuella arbetet påverkas av förståelse och engagemang i det att de egna arbetsinsatserna upplevs som mer meningsfulla när de blir uppmärksammade och bekräftade av andra yrkesgrupper och att de egna arbetsinsatserna även på ett tydligare sätt kan ses som en del av en gemensam helhet. Det faktum att projektet har tvingat deltagarna att för sig själva formulera vad elevhälsoarbete innebär och relatera det till hur de arbetar i dag visar på en tydlig ökad medvetenhet kring dessa frågor.

6.2 Fas II

Den andra fasen beskriver hur projektgruppen har gått vidare med att konkretisera och verklighetsförankra de tankar som uppkom under samtalen, samt vilka utvecklingsområden som gruppen valde att sätta fokus på.

Deltagarna har vid upprepade tillfällen under projektets gång uttryckt förhoppningen att arbetet ska mynna ut i något konkret och användbart för verksamheten. Vi kom inte så långt på de tre i projektet inplanerade samtalstillfällena, men för att göra verklighet av tankarna planerade jag in ytterligare några möten. Vi dessa tillfällen var dock förutsättningarna annorlunda än tidigare. De av projektgruppens medlemmar som hade lust och tid var välkomna att delta, men på grund av tidsbrist la jag inte ner mycket kraft på att enas om mötestider. Jag hade skickat ut mejl med förslag på två tidpunkter och förhållningssätt inför det fortsatta arbetet. Alla deltagarna var intresserade, tog ställning till vilket förslag de föredrog och gjorde sitt bästa för att komma till mötet.

Möte 1 2010-05-31

Sammanlagt blev vi en pedagog och två personer från elevhälsoteamet som deltog under hela mötet, en av elevhälsoteamets representanter anslöt i slutet, en pedagog kom in i början men var sedan tvungen att gå och ytterligare en pedagog träffade jag tidigare på dagen för att ventilera tankar och funderingar med. Vi höll på längre än utsatt tid eftersom diskussionen tog fart och alla visade stor entusiasm.

Dagboksanteckningar 2010-06-01

Igår hade vi det första mötet efter studiens inplanerade möten. Vi fokuserade på *de fyra forumen* och därefter smalnades diskussionen ytterligare av, till att omfatta klasskonferensen. Dess innehåll och form har varit föremål för mycket diskussion och frustration. Jag utgick från elevhälsans konferens, som fått idel lovord, och frågade *vad* det var som gjorde den så bra. Ärendeordning, ordförande, sekreterare, effektiv diskussion och beslut alternativt avvaktande samt högt i tak, angavs som framgångsfaktorer. Min fråga blev därefter vad av detta vi kunde använda oss av i klasskonferensen för att göra densamma mer effektiv. Det var som att dra ur en propp - här kom idéerna.

Vid den första träffen diskuterade vi vilka frågor som var nödvändiga att ta ställning till för att kunna nå de mål med ett forum för möte av de slag vi önskade. Elevhälsoteamets möte hade vid flera tillfällen under lyfts som goda exempel och deltagarna fick nu i uppdrag att se över hur denna struktur skulle kunna tillämpas i det nya forumet.

Vi började diskutera syftet med forumet och enades om vikten av att skapa så tydliga helhetsbilder som möjligt av elevens situation i och utanför skolan, för att på så sätt få större möjlighet att möta eleven efter hans eller hennes förutsättningar. Vi enades även om, att i detta sammanhang, lyfta fram elevens styrkor och trycka på att styrkorna bildar en utgångspunkt i det fortsatta arbetet kring eleven.

Ytterligare ett viktigt syfte för detta forum är att skapa en samsyn kring en arbetsmodell samtidigt som skolans elevhälsoplan implementeras under mötets gång.

I diskussionen enades vi om värdet att fokusera de tre nivåerna individ, grupp och organisation, för att bevaka att skolan tillgodoser elevernas behov.

Diskussionen kretsade även kring vikten av att såväl tidpunkt för mötet som förväntade deltagare och möteskontinuitet är noga genomtänkt. Ordförandes roll och frågor kring dokumentation behandlades.

Nu var vi igång med den andra fasen av projektet och även om vi inte har möjlighet att fullfölja detsamma på ett systematiskt sätt, så har vi åtminstone satt en boll i rullning.

Möte 2

Det andra mötet i fas två syftade främst till att få med rektor i tankeprocessen, för att på så sätt lägga grunden för ett fortsatt utvecklingsarbete.

Dagboksanteckningar 2010-06-08

Vi har idag haft det andra mötet efter projektets avslut och målet var att dels få med rektor i tankeprocessen och dels att försöka fatta beslut om någon del av arbetet som skulle kunna tillämpas redan nästa läsår. Rektor har inte tidigare varit delaktig i diskussionerna, även om hon fått sammanfattad information av innehållet i samtalen. Det märktes i dagen samtal, eftersom vi andra var mer samspelade och har utvecklat vissa tankegångar i gruppen. Rektor var mer fokuserad på de mönster som tidigare varit rådande och hade svårighet att tänka utanför dessa ramar. Här blir det tydligt vilken effekt processen har haft bland deltagarna. Däremot hade rektor möjlighet att betrakta våra tankegångar från ett utifrånperspektiv, vilket gav henne möjlighet att uppmärksamma viktiga detaljer vi förbiset.

Vi beslutade att nästa läsår försöka genomföra ett mötesforum, som ersätter den tidigare klasskonferensen, men vars innehåll beträffande syfte och fokus i diskussionen tydligt baseras på elevhälsoplanens intentioner. Rektor kommer att möjliggöra mötet i tid.

Dagboksanteckningar 2010-06-17

EHT (elevhälsoteamet) utvärderar elevhälsoplanen och årets arbete, samt funderar på vilka lärdomar som kan dras härav och hur dessa kan användas för att vidareutveckla arbetet inför nästa läsår.

Den var intressant att se hur de samtal vi tidigare fört, påverkade dagens diskussion. Speciellt när diskussionerna kring vilka personalkategorier som ska delta i vilka aktiviteter kom upp, blev det märkbart att tankarna kring vad skrivelsen ”alla som arbetar i skolan skall” påverkat synen på elevhälsoarbetet. Jag upplevde även att EHT i stor utsträckning var måna om att pedagogisk personal ska finnas med i samtalen kring planering och implementering av elevhälsoplanen. Till exempel föreslås att servicepersonal ska finnas med vid omarbetandet av likabehandlingsplanen och att all EHT personal ska genomgå den SET-utbildning (Social och emotionell träning) som pedagogisk personal och representanter från servicepersonalen har genomgått under det gångna året.

6.3 Sammanfattning av resultat och analys

Syftet med studien var att studera om och hur samverkan mellan skolans elevhälsoteam och den pedagogiska personalen påverkar synen på elevhälsoarbete. Genom att samtala och gemensamt ta del av utdrag från styrdokument och utredningar har deltagarna getts möjlighet att skapa förståelse för varandras syn på elevhälsoarbete, men även skapa nya perspektiv på vad lärande och hälsa innebär. Deltagarna i aktionsforskningsprojektet har blivit medvetna om att elevhälsoarbete är ett uppdrag som omfattar all personal som arbetar i skolan. Följaktligen har de uppmärksammats på vikten av att involvera alla personalkategorier i det fortsatta arbetet med elevhälsa.

En av studiens frågeställningar berörde vilken *syn på elevhälsoarbete* pedagogisk personal respektive elevhälsans personal inledningsvis gav uttryck för. Genom deltagarnas beskrivningar av *det individuella* respektive *det kollektiva elevhälsoarbetet* blir det tydligt att elevhälsoarbete delvis innebär olika moment beroende på om det utförs av pedagogisk personal eller särskild elevhälsopersonal. Samtalen lyfte fram arbetsuppgifter och agerande

hos respektive deltagare, som övriga deltagare inte tidigare varit medvetna om, men som nu vidgade den gemensamma förståelsen för arbetet. Deltagarna har på så sätt blivit bekräftade via att andra fått insikt i och förståelse för det arbete de utför, vilket har skapat en starkare v-känsla och fört ytterligare energi till arbetet med skolans elevhälsoupdrag.

Förutom att arbetsmomenten skiljde sig åt mellan elevhälsans personal och den pedagogiska personalen, skiljde sig även synen på vad elevhälsoarbete innebär på några centrala punkter. En stor skillnad utgjorde synen på hur elevhälsoarbetet uppfattades. Elevhälsans personal hade genomgående en mer positiv syn på arbetet, medan pedagogerna uttryckte stor frustration och otillräcklighet på en rad områden. Även synen på vad som betraktades som individuellt respektive kollektiv elevhälsoarbete skilde sig åt mellan de två grupperna. Framför allt gällde detta värdegrundsarbete och dokumentation, som av elevhälsoteamet betraktades som kollektiva arbetsuppgifter, men av pedagogerna som individuella. På dessa punkter har samtalen i stor utsträckning förändrat synen på de gemensamma delarna av arbetet, men även i viss utsträckning på det individuella arbetet. Även i samtal som förts efter projektets avslut märks tydligt detta förändrade synsätt som bland annat innefattar en ökad medvetenhet om behovet av samverkan i olika situationer. Som ett exempel kan nämnas ökad förståelse för vikten av återkoppling av ärenden till pedagogerna.

Begreppet elevhälsa vidgas

Genom att ta del av och tillsammans reflektera kring innehållet i Elevvårdutredningen *Från dubblas spår till elevhälsa* samt relatera det till den egna skolans verksamhet, vidgades begreppet elevhälsa. Med utgångspunkt i utredningen och efterföljande reflektioner kring elevhälsoarbete formades förslag till förändring av Åskolans elevhälsoarbete. Ett återkommande tema i samtalen var hur alla personalkategorier som arbetar i skolan ska kunna göras delaktiga i och få legitimitet för arbete med eleverna. Hinder för detta, menade deltagarna, utgörs av att alla personalkategorier inte är delaktiga i planering och fortbildning, vilket får till följd att de eventuellt inte upplever sig ha en likvärdig delaktighet i skolans verksamhet, något som i sin tur påverkar den roll de tar i förhållande till eleverna. Alla personalkategorier har heller inte getts möjlighet att skapa relationer till eleverna, vilket ger dem en bristfällig legitimitet i arbetet med dessa och även skapar osäkerhet i mötet. Samtalen om olika personalkategoriernas delaktighet i elevhälsoarbetet ledde vidare till Läroplanens skrivelse *alla som arbetar i skolan ska* och hur innebörden av denna kan tolkas. Deltagarna menar att skrivelsen utan tvekan bekräftar alla personalkategoriernas delaktighet i verksamheten med eleverna. Från att från början ha presenterat tankar och visioner om allas delaktighet har denna bekräftelse i styrdokumentet öppnat upp nya möjligheter för utvecklingsarbete. Det är därmed tydligt att teoriansknytningen har utgjort en viktig del av samtalen.

Möjligheter och hinder för utveckling

De hinder som projektgruppen identifierat för samverkan utgörs av nuvarande mötesformer som bland annat skapar brist på kommunikation mellan pedagoger och elevhälsans personal. Att förbättra samverkan mellan pedagoger och elevhälsans personal ses också som en faktor med utvecklingspotential för skolans elevhälsoarbete.

Studien visar att såväl pedagogerna som elevhälsans personal önskar en kvalitetshöjning avseende professionella samtal, men att gamla rutiner och förhållningssätt försvårar och utgör hinder för utveckling. Såväl "klasskonferensen" som arbetslagets möten är återkommande teman i diskussionen. Det är framförallt mötenas syfte, innehåll, former och effektivitet som diskuteras. Beträffande innehållet framhålls möjligheten att få andra perspektiv på frågeställningar än rent pedagogiska, som eftersträvansvärt. Det som krävs för att det ovan

nämnda ska ske är dock ett medvetet arbete för att skapa ett tydligt syfte, en tydlig struktur och ett innehåll som kännetecknas av ett lösningsfokuserat förhållningsätt. I samband med diskussionerna om relevanta mötesformer återkom även tidsbrist som ett av de stora hindren.

Möjliga utvecklingsområden

Projektet har lett fram till ett otal idéer beträffande utveckling och förbättring av skolans elevhälsoarbete och miljöer för lärande. Utav dessa valde deltagarna i ett första skede efter projektets genomförande att först och främst fokusera på ett mötesforum som är tänkt att ersätta den befintliga klasskonferensen. Studien visar att forum för möten finns, men att de inte används på effektiva och innehållsmässigt kvalitativa sätt. Genom att arbeta fram tydliga gemensamma ramar för ett mötesforum, med fokus på syfte och deltagare samt styra mötets innehåll mot problematisering och lösningsfokuserat förhållningsätt, finns förhoppningar om att höja kvalitén och effektiviteten.

I samband med att rektor bjöds in till det avslutande mötet inom projektets ram, blev det tydligt att hon inte deltagit i hela processen och följaktligen inte helt och hållet delade deltagarnas tankegångar. Detta visar på vikten av skolledarens delaktighet under processens gång. Förutom idéer om förbättring av skolans mötesforum finns idéer och förslag från projektets tre mötestillfällen, som skulle kunna ligga till grund för utvecklingsarbeten inom flera andra områden i verksamheten.

6.3.1 Slutsatser

- Den samverkan som har skett i aktionsforskningen *har* påverkat och även stärkt deltagarnas syn på vad elevhälsoarbete innebär.
- Flera utvecklingsområden för skolans övergripande elevhälsoarbetet har identifierats.
- Skolans elevhälsoarbete går fortfarande i många delar i ”dubbla spår”, vilket får konsekvensen att skolans personal inte arbetar tillsammans runt viktiga frågor i önskvärd utsträckning. Av samma anledning sker heller ingen spridning av viktig kunskap om till exempel elever, skolmiljö, arbetsuppgifter och arbetsmetoder, till verksamhetens olika delar.
- Samverkan mellan olika personalkategorier öppnar upp och skapar förståelse för de olika delar som utgör skolans verksamhet, vilket breddar förståelsen och idérikedomen för såväl det pågående arbetet som det framåtsyftande. Samverkan skapar även en känsla av meningsfullhet kring de egna arbetsinsatserna, i och med att dessa både bekräftas av andra och även tydligt framstår som en del av en gemensam helhet.
- Ur ett specialpedagogiskt perspektiv är delaktighet och samverkan viktigt för att möjliggöra att alla kan uppmärksamma och stötta elever, inte minst när det gäller skolans psykosociala miljö. Samverkan och delaktighet är också viktigt för att alla vuxna ska upplevas som trygga vuxna av alla skolans elever och speciellt av elever i behov av stöd.
- Stora delar av den tid som idag finns avsatt för samverkan används inte på ett ändamålsenligt och professionellt sätt. Framför allt behöver innehåll och ramar ses över.
- Skolledningens delaktighet och förståelse är av central betydelse. Såväl struktur som innehåll i elevhälsoarbetet behöver utvecklas och definieras, vilket är en organisatorisk fråga.
- Det krävs mycket medvetenhet, eftertanke och systematiskt arbete för att utveckla och förbättra synsätt och strukturer.

7. Diskussion

Metoddiskussion

Det här var första gången jag genomförde ett aktionsforskningsprojekt och i det stora hela är jag nöjd med projekts gång. Beslutet att genomföra projektet som en aktionsforskningsstudie fattades förhållandevis sent, vilket påverkade framförhållningen för gruppmedlemmarna. Huruvida detta påverkade våra möten eller deltagarnas uppfattning om projektets betydelse är svårt att säga. Personligen hade jag föredragit att medlemmarna fått längre tid för att planerna in möten i det dagliga arbetet för att på så sätt inte känna sig pressade av situationen. I studien uppmanades gruppmedlemmarna att mellan mötena försöka hålla diskussionen levande genom texter och teoriansknytning, men också genom att observera och reflektera runt situationer i vardagen som kunde kopplas till de samtal vi förde. Vi fattade dock inga beslut om gemensam skriftlig reflektion. Några av medlemmarna hade skrivit ner sina funderingar inför mötena, men jag uppfattade att de flesta inte hade gjort detta. Deltagarna i studien har alltså inte arbetat kontinuerligt med egna textdokument, utan endast vid ett par tillfällen reflekterat runt enkätfrågor. Det är möjligt att egna, skrivna anteckningar hade fört reflektionen ännu längre, men å andra sidan landade fokus i denna studie mer på skolövergripande strukturer och förhållningssätt än på direkt observerbara detaljer. Jag valde inledningsvis att genomföra samtalen utan rektors närvaro, med syfte att skapa ett friare samtalsklimat i gruppen. Nackdelen med beslutet var att rektor på så sätt inte blev delaktig i processen och av den anledningen inte helt och hållet kunde följa de tankegångar vi utvecklat, vilket i sin tur påverkat det fortsatta arbetet. Skolledaren är med andra ord en centralgestalt när det gäller att organisera, lyfta fram viktiga frågeställningar och är avgörande för förändring av verksamheten (Ahlberg, 1999). Här blir processens betydelse för förändrad och gemensam förståelse tydlig.

Aktionsforskning

Det är uppenbart att det här arbetssättet har varit positivt på flera sätt, trots bristen på tid som inledningsvis angavs som hinder och skapade tveksamhet till deltagande i projektet. De personer som deltog i projektgruppen visade emellertid stort intresse även i det förlängda arbetet och framförde även förhoppningar om fortsatt arbete och fortsatta samtal. En anledning till deltagarnas positiva inställning kan sökas i aktionsforskningen, som gör det möjligt för aktörerna att fokusera de utvecklingsområden, inom ramen för projektet, som de själva identifierar. En annan anledning kan även knytas till kopplingen mellan teori och praktik, där gruppens funderingar blivit bekräftade och fått näring genom styrdokument och utredningar och vice versa. Förutom att ge ett positiv energitillskott till det vardagliga arbetet i form av en vi-känsla, för såväl elevhälsans personal som pedagoger, har arbetssättet också berört en rad andra väsentliga delar. Det har vidgat förståelsen för elevhälsoarbete i allmänhet och utvecklat en för gruppen gemensam förståelse, det har synliggjort den egna, till vissa delar ofreflekterade synen på elevhälsoarbete, det har fungerat som en form av utvärdering av skolans befintliga elevhälsoarbete, det har identifierat en rad utvecklingsområden och det har slutligen lett till framtagandet av åtgärder för att utveckla skolans elevhälsoarbete. Det är emellertid uppenbart att arbetssättet innebär en process som tar och måste få ta tid. Å andra sidan kan processen i sig betraktas som målet för arbetet, eftersom det är i processens växelverkan mellan olika åsikter som utveckling sker (Arfwedsson, 1998; Ahlberg, 1999).

Reflektion

Processen att individuellt och tillsammans reflektera, en av grunderna i denna studie, har visat sig utvecklande på olika sätt. Dels har reflektionen använts som *självreflektion* och dels i samtal som *kollektiv reflektion*. Genom självreflektion har deltagarna synliggjort sin egen ursprungliga syn på och förhållningssätt till elevhälsoarbete. Genom att på detta sätt skapa en förståelse för, i den här studien den egna verksamheten, kan också förändring och utveckling komma till stånd (Bengtsson, 1998). Det som framför allt förde samtalen framåt och skapade en vidare förståelse, en *kollektiv medvetenhet*, för elevhälsoarbetet var den gemensamma reflektionen (Bowden och Marton, 1998). I samtalen sammanfördes personalkategorier som vanligtvis inte möts i liknande sammanhang, men som är ömsesidigt beroende av varandra för att både utveckla och bedriva skolans elevhälsoarbete. Genom en kombination av att dels ta del av styrdokument (Lpo-94) och utredningar (SOU 2000:19), dels enskilt och gemensamt reflektera kring dessa har deltagarna utvecklat sin förståelse för skolans elevhälsoarbete i allmänhet. I samtalen har de dessutom utvecklat en mer eller mindre gemensam förståelse för Åskolans elevhälsoarbete i synnerhet.

Mål och riktlinjer

I och med att samtalen tillät en gemensam granskning av det elevhälsoarbete som idag bedrivs på skolan kan resultatet betraktas som en form av utvärdering av detta arbete och av de strukturer som styr detsamma. Tidigare studier (Backlund, 2007) har visat att det finns brister i skolors framtagande av mål och riktlinjer för vad som ingår i pedagogers elevhälsoarbete, vilket ofta leder till att arbetsmomenten består av oreflekterade vanehandlingar. De handlingar som utförs kan sägas vara situerade i sociala praktiker och blir på så sätt mer eller mindre kopier av vad andra gör och baserar sig på vad man tror är rätt. Med andra ord, det sätt på vilket vi handlar i olika situationer grundar sig inte sällan på omedvetna beslut eller vanemönster och inlärd handlingar (Säljö, 2000). Pedagogernas ovana att formulera sig kring elevhälsouppdraget, tyder på att det på Åskolan dels finns oklarheter i vad uppdraget innefattar och dels på att uppdraget inte har problematiserats och definierats. Detta tillsammans med pedagogernas känsla av otillräcklighet och ensamhet i elevhälsoarbetet gör att det finns skäl att misstänka att mycket av det som sker på Åskolan är oreflekterade vanehandlingar. Det är värt att notera att det är på basnivån, där individen och gruppen direkt berörs av elevhälsoarbetet som bristerna och osäkerheten i hanteringen blir tydligast. I samtalen har även flera områden där elevhälsoarbetet har upplevts som bristfälligt identifierats, samtidigt som områden och företeelser som tidigare varit förgivet tagna har problematiserats. De samtal vi hittills har haft bildar på så sätt en viktig grund för ett fortsatt utvecklingsarbete.

Arbetslagets betydelse för elevhälsoarbetet

Redan vid första samtalstillfället utkristalliserades behovet av forum för möten och diskussion. Ett gemensamt missnöje med befintliga forum och sökande efter nya, kvalitativt förbättrade möten, bekräftas av tidigare studiers resultat som visar på att de möten som hålls på skolor nästan enbart kretsar runt organisatoriska frågor och praktiska detaljer. Bland annat Ahlberg (1999) menar att stöd till lärarna borde ges genom organiserade möten som är tänkta för eftertanke och reflektion och vars syfte även är att utveckla gemensamma referensramar om skolans mål och värderingar samt att utveckla ett gemensamt språk. Genom att reflektera över vilka forum för samverkan som skolan idag har, hur de fungerar och vilka behov som finns i framtiden kunde deltagarna i den här studien samlas kring konkreta förbättringsförslag. Gruppen valde att fokusera på det forum som Åskolan vid studiens genomförande benämnde ”klasskonferens”.

Ett befintligt forum som däremot ges stor betydelse i utredningar och styrdokument, men som deltagarna i denna studie nästan uteslutande såg som ett hinder för utveckling och valde bort att fokusera, är arbetslaget. Idag anses lärararbetslaget utgöra ett viktigt forum för elevhälsoarbete, något som traditionellt inte varit det dominerande uppdraget. Barnpsykiatriutredningen (SOU 1998:31) menar att det är genom samtal och diskussioner i detta forum som de flesta elevfrågor bör hanteras. När en lärare har uppmärksammat en elev i svårighet är tanken att lärararbetslaget ska ta del av problematiken och därefter diskutera och analysera situationen för att tillsammans komma fram till en lösning. Elevhälsans personal kan kontaktas för konsultation. Tanken med det konsultativa stödet är att lärarna själva ska utveckla sin förmåga att möta elever med olika behov och lösa svårigheter i den befintliga miljön (Backlund, 2007). Backlund (2007) noterar i sin studie att elevhälsans personal endast har regelbunden kontakt med den pedagogiska personalen vid hälften av de skolor som ingick i studien. En konsekvens av detta, menar Backlund, är att de problem som definieras i stor utsträckning beror på lärarnas egna bedömningar. Tidigare forskning pekar även på att frågor som rör elevhälsa i liten utsträckning tas upp i arbetslaget (Ahlstrand 1995; Asp-Onsjö, 2006). Framför allt det kollektiva arbetet med problemanalyser och åtgärdsförslag uppfattades som sällsynt. De elevhälsofrågor som tas upp handlade till största del om utbyte av information (Ahlstrand, 1995). En anledning till att arbetslaget i denna studie sågs som hinder för utveckling, menade pedagogerna, var att arbetslagets medlemmar inte arbetade med samma elever, varför elevhälsoarbete i detta forum sågs som mindre meningsfullt. Utifrån det faktum att denna studie likväl som tidigare studier, visar på arbetslagets bristande förmåga att gemensamt behandla elevhälsofrågor, tillsammans med rekommendationer från styrdokument och utredningar som pekar på lärararbetslaget som ett viktigt forum för elevhälsoarbete, kan man fråga sig vilka förutsättningar och verktyg arbetslagen ges för att kunna utföra ett professionellt arbete kring elevhälsa.

Som påpekas ovan har det observerats att arbetslag ofta brister i det kollektiva elevhälsoarbetet i arbetet med problemanalyser och åtgärdsförslag. Tillsammans med känslan av otillräcklighet och behovet av samtal med elevhälsoteamets personal kan man dra slutsatsen att pedagogerna upplever osäkerhet i kompetensen på detta område, men även efterfrågar kompetens. Det framkommer även att tydliga strukturer för hur det konsultativa arbetet ska fungera, bör befästas. Åskolan har sedan tidigare konsultation av elevhälsans personal inskrivet i Elevhälsoplanen, en arbetsgång som sällan tillämpas i praktiken. I sammanhanget blir det dock viktigt att särskilja implementeringen av en arbetsgång från problematisering av vad till exempel "ett problem" eller "en svårighet" på elevnivå innebär. Med andra ord kan arbetet med implementering av en arbetsgång inte förväntas lyfta kvalitén på problematisering och diskussion kring ärenden till en professionell nivå, utan får i stället ses som ett första steg i utvecklingen. Ett andra steg blir då att medvetet arbeta med kvalitén på samtal och analyser. Det är genom gemensamt och målmedvetet arbete med kvalitén på samtal och analyser som det är möjligt att förändra, till exempel, det sätt på vilket samtal förs i ett arbetslag. Detta överensstämmer med det sociokulturella synsättet där det handlar om att förändra *sociala praktiker*, det vill säga uppfattningen av de förväntningar som omgivningen kräver och som styr individens handlande, för att i detta fall, förändra arbetslagets samtal kring elevhälsoarbete (Säljö, 2000).

Specialpedagogiskt perspektiv

I ett specialpedagogiskt perspektiv är ett väl fungerande elevhälsoarbete, där skolans alla olika yrkeskategorier känner trygghet i att på ett professionellt sätt förhålla sig till, uppmärksamma och problematisera olika typer av svårigheter, av största vikt. En individ kan ha ett brett spektrum av identifierade eller diagnostiserade svårigheter som tar sig olika uttryck och

Samverkan mellan skolans aktörer är en förutsättning för att kunna åtgärda svårigheter på bästa sätt. För att kunna skapa lärande miljöer som passar individers olika behov krävs en bred behovsanalys, som underlättas av att de personer som individen möter i vardagen har verktyg och kompetens att genomföra en sådan, vilket lyfts fram av studiens deltagare och bekräftas av forskning (Ahlberg, 1999). Vad får det till exempel för konsekvenser för individen om en svårighet inte uppmärksammas eller förstås på rätt sätt? Vad får det för konsekvenser då en svårighet uppmärksammas men ges en felaktig benämning? Hjørne och Säljö (2008) menar att det sätt som vi beskriver och förstår barns svårigheter på, direkt påverkar de åtgärder som sedan vidtas. I en förlängning får dessa åtgärder konsekvenser för både skolan och barnets framtida liv. Asp-Onsjös (2006) studie visar att det dominerande sättet att förklara problem hos det enskilda barnet är att individualisera förklaringen, ofta med hjälp av vaga begrepp som svag, skoltrött eller omogen. I de flesta fall förefaller det även som om individens svårigheter bottnar i att anpassa sig till livet i klassrummet. Mer sällan tycks det handla om ”inlärningssvårigheter” i en mer specifik mening. Dessutom saknas analyser av lärarens roll i de processer som diskuteras och genom att bortse från hur undervisningen är upplagd resonerar man som om undervisningens organisation saknar betydelse för elevens sätt att lära eller att utvecklas. Det som därmed sker är att de upplysningar som redan formulerats kring barnet godtas och accepteras utan att informationen ifrågasätts och utan att information om var, när och hur elevens problem uppträder problematiseras. Forskarna menar här att omständigheterna omkring barnet och det pedagogiska sammanhanget måste bli tydligare för att uppdraget ska kunna utföras enligt intentionerna (Asp-Onsjö, 2006; Björck-Åkesson, 2007; Hjørne & Säljö, 2008). För att kunna förändra ovan nämnda iakttagelser i rätt riktning, det vill säga att se individens svårigheter ur ett helhetsperspektiv, där förändringar i omgivningen skapar nya förutsättningar, krävs ett noggrant och medvetet arbete dels med synsätt och dels med problematisering av elevens lärmiljö och lärandesituation. Resultatet i denna studie visar på att det finns ett stort behov av att belysa och arbeta med just dessa frågor. Elevhälsoarbete och specialpedagogik är därmed nära sammanknippade.

En viktig del i skolutvecklingsarbetet anser jag, är att ge pedagogerna och inte minst arbetslaget den kompetens och de verktyg som krävs för att ett mer professionellt arbete ska kunna bedrivas i arbetslagen. I denna studie är det uppenbart att en stor del av den kompetens som efterfrågas av pedagogerna finns bland elevhälsans personal. Samtidigt som pedagogerna uttrycker en negativ syn på elevhälsoarbetet uttrycker elevhälsans personal en positiv syn, men frågan är hur denna kompetens kommer arbetslagen till del. Avsaknaden eller bristen på riktlinjer för samverkan kan vara en av orsakerna till att utvecklingen uteblir. För att samverkan ska bli fruktbar och nå sitt mål, krävs en gemensam referensram för processens gång, samt att funktioner och roller för de medverkande parterna är identifierade (Björck-Åkesson, 2007).

Styrdokument och utredningar visar tydligt på de stora krav och förväntningar som ställs på lärararbetslaget, men det är oklart om och hur skolan arbetar med att ta fram förutsättningar för att ovan nämnda krav och förväntningar ska kunna infrias. Det är även oklart i vilken utsträckning pedagogerna har fått möjlighet att reflektera kring innebörden i det vidgade läraruppdraget. Denna studie visar på ett stort behov av riktlinjer beträffande syfte, struktur och innehåll i skolans befintliga mötesforum, men också på behov av utvecklad kompetens beträffande samtal och problemanalys. Jag anser att även här vilar ett tungt ansvar på rektor att se till att en realiserbar plan med tydlig ansvarsfördelning för ett sådant arbete tas fram. Det vilar även stort organisatoriskt ansvar på rektor att skapa arbetslag där samarbete och diskussion omkring gemensamma elevhälsofrågor upplevs som meningsfullt.

Efterord

Studien har öppnat upp tanken på flera intressanta projekt inför framtiden. Ett sådant projekt är att studera i vilken utsträckning skolor har utvecklat strukturer för ett kollektiv elevhälsoarbete och i så fall hur sådana fungerande strukturer ser ut. En annat intressant projekt skulle vara att genomföra ett liknande aktionsforskningsprojekt, men i ett mer långsiktigt perspektiv, där även ytterligare steg i utvecklingsprocessen kan studeras. Den stora utmaningen ligger dock i att skapa ett forskningsprojekt med syfte att förändra rådande kulturer för att utveckla och förändra kvalitén i problematiseringsfasen i samtal kring individer i svårighet.

Har då denna kollektiva medvetenhet, som åtminstone en liten grupp av skolans personal utvecklat, satt några spår i verksamheten? Tankarna kring det forum som var tänkt att ersätta klasskonferensen har inte förverkligats. En anledning till detta kan antas vara att rektor hade andra tankar för verksamheten och i och med att hon inte deltog i samtalen, inte heller helt och hållet kunde dela de slutsatser vi kom fram till i processen. Detta visar på vikten av att skolledaren står bakom och stöder de förslag som framkommer. En skolas elevhälsoarbete är ett stort område som spänner över och genomsyrar hela skolans verksamhet. Det innebär också att alla som arbetar på skolan, såväl pedagogisk personal som all annan personal, på något sätt omfattas av arbetet. Det som hittills har satt störst spår i verksamheten är just inkluderingen av alla personalkategorier i skolans elevhälsoarbete. Genom att strukturera om och på ett tydligare sätt formulera mål och syfte för skolans trygghetsteam, som idag representeras av alla skolans personalkategorier, har detta forum blivit en kanal för att nå ut till all personal med elevhälsofrågor av diverse slag. Forumet arbetar följaktligen idag både förebyggande och åtgärdande och är också tänkt att fungera som ett diskussions- och idéforum.

En förändring av så omfattande strukturer som kännetecknar en skolas elevhälsoarbete, låter sig inte göras på kort tid, utan får ses som ett långsiktigt projekt. För att möjliggöra detta krävs en utarbetad plan i flera steg där identifiering av utvecklingsområden kan utgöra ett första steg. Denna studie har definitivt identifierat potentiella utvecklingsområden och även om inte det forum som projektgruppen önskade har kommit till stånd, är jag övertygad om att de tankegångar och förslag som gruppens deltagare tog fram kommer att bli mycket användbara i andra sammanhang. Sammanfattningsvis kan jag konstatera att, inte minst hos mig själv, men även hos de andra deltagarna i projektgruppen, dyker det ideligen upp sammanhang när våra av studien påverkade tankar och idéer gör sig gällande.

Referenslista

- Ahlberg, A. (1999). *På spaning efter en skola för alla*. Specialpedagogiska rapporter Nr 15. http://www.science.gu.se/digitalAssets/1300/1300000_99_08.pdf
- Ahlstrand, E. (1995). *Lärares samarbete – en verksamhet på två arenor: Studier av fyra arbetslag på grundskolans högstadium*. Linköping: Department of Education and Psychology.
- Alvesson, M & Sköldberg, K (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. (2:a uppl.) . Lund: Studentlitteratur.
- Allwood, C. M. & Erikson, M. (1999). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Arfwedsson, G. (1998). *Undervisningens teorier och praktiker*. Stockholm: HLS
- Asp-Onsjö, L (2006). *Åtgärdsprogram dokument eller verktyg? En fallstudie i en kommun*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Backlund, Å. (2007). *Elevvård i grundskolan – Resurser, organisering och praktik*. Stockholm: US-AB Print Center.
- Bengtsson, J. (1998). *Fenomenologiska utflykter*. Göteborg: Daidalos.
- Björck-Åkesson, E. (2007). Specialpedagogik – ett kunskapsområde med många dimensioner. I Nilholm, C. & Björck-Åkesson, E. (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik: sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*. (Rapport 2007:5) Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Bowden, J & Marton, F (1998). *The university of learning. Beyond quality and competence*. London and New York: Routledge Falmer.
- Folkesson, L. (2004). Aktionsforskning – på vems villkor? I K Rönnerman (Red.), *Aktionsforskning i praktiken: Erfarenheter och reflexioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Gjems, L. (1997). *Handledning i professionsgrupper*. Malmö: Studentlitteratur.
- Gustavsson, L.H. (2009). *Elevhälsan börjar i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Hjärne, E & Säljö, R (2008). *Att platsa i en skola för alla. Elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan*. Finland: Nordstedts.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Danmark: Studentlitteratur.
- Larsson, K. (2006). *Socialt arbete i skolan – Ur ett skolledningsperspektiv*. C-uppsats. Malmö högskola.

- Merriam, S. B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Normell, M. (2002). *Pedagog i en förändrad tid – om grupphandledning och relationer i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Proposition 2001/02:14. *Hälsa, lärande och trygghet*.
Nedladdat på: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/16/50/fc22b914.pdf>
- Proposition 2009/10:25. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*.
<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/14/23/68/25bd4959.pdf>
Hämtat 20100414
- Rönnerman, K. (1998). *Utvecklingsarbete – en grund för lärares lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Rönnerman, K. (2004). Kap.1 Vad är aktionsforskning? I K. Rönnerman (Red.), *Aktionsforskning i praktiken – erfarenheter och reflektioner*. Lund: Studentlitteratur.
- SFS 1994:1194. Grundskoleförordning (Senast ändrad 2006:205). Stockholm: Allmänna Förlaget. <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100>
- SFS 1995:1248. Grundskoleförordningen
- Skolverket (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Liber.
- Skolverket. (2009). *Skolverkets lägesbedömning 2009*. Rapport 337. Stockholm: Skolverket
- Skolverket. (2009). Rapport 326. *Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier*.
<http://www.skolverket.se/sb/d/3533/a/>
- Skolverket. (2009). Rapport 1127. *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.
<http://www.skolverket.se/sb/d/3544/a/19255> Hämtat 20100415
- SOU 1997:108. Att lämna skolan med rak rygg. Läs- och skrivkommitténs slutbetänkande. <http://www.regeringen.se/sb/d/108>
- SOU 1997:116. Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas i Sverige. Barnkommitténs huvudbetänkande.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108>
- SOU 1998:31. Det gäller livet. Stöd och vård till barn och ungdomar med psykiska problem. Slutbetänkande av Barnpsykiatrikommittén. <http://www.regeringen.se/sb/d/108>
- SOU 2000:19. Från dubbla spår till elevhälsa i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling. Stockholm: Liber.

- SOU 2002:121*. Skollag för kvalitet och likvärdighet. Nedladdat på:
http://utbildning.regeringen.se.propositionermm/sou/2002/sou2002_121apdf.
- Specialpedagogiska Institutet. (2006). *Elevhälsan idag, 31 kommuner berättar*.
Nedladdat från: <http://www.elevhalsan.se/cldocpart/395.pdf>
- Svenska Akademiens ordbok (nätupplaga) <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm:
Nordstedts akademiska förlag.
- Säljö, R. (2005). *Lärande och kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Falun: Nordstedts akademiska förlag.
- Vetenskapsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Nedladdat på;
http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf

Bilagor

Bilaga 1 - Brev till projektgruppen

Hej alla!

Nu är projektgruppen så gott som färdig och det är dags att gå vidare i planeringen.

Vi blir allt som allt sex personer. Ytterligare en pedagog kommer att ansluta. Rektor kommer också att delta i projektet med inte i "gruppen".

Vi kommer att träffas vid fyra tillfällen under våren, med några veckor mellan varje träff. Första träffen blir ett planerings- och informationsmöte, ca 40 min och därefter följer ytterligare tre tillfällen á 1,5 tim.

Jag har försökt ta reda på vilka tider som är lämpliga för möten och kan som vanligt konstatera att det inte är helt enkelt att få ihop det så att det passar alla. Mitt förslag är därför att vi växlar dagar och träffas enligt följande;

Måndag 15.30 – 17.00

Tisdag 15.30 – 17.00

Torsdag 15.45 – 17.15

Det är bra om vi kommer igång så snart som möjligt och därför föreslår jag att första mötet (30-40 min) ligger redan nästa vecka, tisdag 16/ 3 15.30.

Därefter

- samtalstillfälle 1 måndag 29/3
- samtalstillfälle 2 måndag 26/4
- samtalstillfälle 3 torsdag 20/5

Kom gärna med synpunkter och förslag.

Mvh
Christina

vecka	datum	
10		
11	Tisdag 16/ 3	intro
12		
13	Måndag 29/3	samtalstillfälle 1
14		
15		
16		
17	Måndag 26/ 4	samtalstillfälle 2 Tisdag 27/4
18		
19		
20	Torsdag 20/5	samtalstillfälle 3
21		

Bilaga 2 - Inledande enkät till projektgruppen

Beskriv din syn på ditt eget / arbetslagets elevhälsoarbete.

Beskriv din syn på skolans gemensamma elevhälsoarbete.

Bilaga 3 – avslutande enkät till projektgruppen

På vilket sätt anser du att projektet har inverkat på dig vad det gäller:

- Din syn på elevhälsoarbete

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- Din syn på hur du själv arbetar med elevhälsofrågor

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- Din syn på det gemensamma elevhälsoarbetet

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

På vilket sätt tror du att projektet kommer att påverka

- hur skolans utformar elevhälsoarbetet i framtiden

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Rapporten finns som pdf-fil men kommer även att ges ut i tryckt form.

